

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ
ТА БЕЗПЕКИ
Кафедра загальної та соціальної психології**

**Кваліфікаційна робота на тему:
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ВИБОРОМ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА ТА
БАТЬКІВСЬКИМИ УСТАНОВКАМИ**

кваліфікаційна робота
здобувачки першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
денної форми здобуття освіти
спеціальності 053 «Психологія»
Роксолани ОНИСЬКО

Науковий керівник
професор кафедри загальної
та соціальної психології
доктор пед. наук, професор
Галина ЛЯЛЮК

Рецензент
професор кафедри
практичної психології
доктор психол. наук, доцент
Євген КАРПЕНКО

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

« » _____ 2026 р., протокол № _____

завідувач кафедри загальної та соціальної психології

_____ **Зоряна КОВАЛЬЧУК**

Львів 2026

АНОТАЦІЯ

Онисько Роксолана. Кваліфікаційна робота. Взаємозв'язок між вибором шлюбного партнера та батьківськими установками.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню взаємозв'язку між вибором шлюбного партнера та батьківськими установками. Проаналізовано наукові підходи до поняття «батьківська установка». Розглянуто особливості впливу соціально-психологічних чинників на вибір шлюбного партнера. Емпірично досліджено взаємозв'язок між вибором шлюбного партнера та батьківськими установками. Отримані результати відображають складну взаємодію культурно-гендерних особливостей, пов'язаних із традиційними рольовими уявленнями та сучасними очікуваннями у шлюбі. Жінки демонструють більшу орієнтацію на спільну діяльність, кохання та задоволеність шлюбними стосунками, що свідчить про їхню емоційну залученість і прагнення до партнерських, більш рівноправних взаємин. Водночас чоловіки, попри трансформацію соціальних ролей у сучасному суспільстві, певною мірою зберігають орієнтацію на патріархальні моделі сім'ї та вищий рівень схильності до контролю у стосунках. Розроблено рекомендації подружнім парам для гармонізації шлюбних відносин.

Ключові слова: шлюб, «батьківські установки», вибір шлюбного партнера, емоційна замученість, сімейні сценарії, ціннісні орієнтації, рольові очікування.

ABSTRACT

Onysko Roksolana. Qualification work. The relationship between the choice of a marriage partner and parental attitudes.

The qualification work is devoted to the study of the relationship between the choice of a marriage partner and parental attitudes. The scientific approaches to the concept of "parental attitude" are analyzed. The peculiarities of the influence of socio-psychological factors on the choice of a marriage partner are considered. The relationship between the choice of a marriage partner and parental attitudes is empirically studied. The results obtained reflect the complex interaction of cultural and gender characteristics associated with traditional role concepts and modern expectations in marriage. Women demonstrate a greater orientation to joint activities, love and satisfaction with marital relations, which indicates their emotional involvement and desire for partnership, more equal relationships. At the same time, men, despite the transformation of social roles in modern society, to some extent retain an orientation towards patriarchal family models and a higher level of tendency to control in relationships. Recommendations for married couples to harmonize marital relations have been developed.

Keywords: marriage, "parental attitudes", choice of marriage partner, emotional torment, family scenarios, value orientations, role expectations.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ВИБОРОМ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА ТА БАТЬКІВСЬКИМИ УСТАНОВКАМИ	
1.1. Аналіз поняття «батьківська установка» у наукових психологічних дослідженнях	8
1.2. Соціально-психологічні чинники вибору шлюбного партнера.....	12
1.3. Особливості впливу сімейних традицій та цінностей на вибір шлюбного партнера.....	17
Висновки до першого розділу.....	20
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ВИБОРОМ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА ТА БАТЬКІВСЬКИМИ УСТАНОВКАМИ	
2.1. Методи дослідження.....	21
2.2. Аналіз результатів дослідження.....	25
Висновки до другого розділу.....	61
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Актуальність дослідження взаємозв'язку між вибором шлюбного партнера та батьківськими установками зумовлена глибокими соціальними, психологічними та культурними змінами, які відбуваються в сучасному суспільстві. Сьогодні змінюються уявлення про шлюб, сімейні ролі, батьківство, міжособистісну взаємодію та критерії вибору партнера. У сучасних умовах зростає кількість нестабільних шлюбів, конфліктних сімейних взаємин, емоційного відчуження між подружжям, що актуалізує потребу вивчення психологічних чинників формування подружніх стосунків та вибір шлюбного партнера. Одним із важливих факторів, що визначають особливості міжособистісної взаємодії у дорослому житті, виступають батьківські установки, сформовані в процесі сімейного виховання та раннього емоційного досвіду особистості.

Дослідження свідчать про те, що батьківські установки, зокрема цінності, стереотипи, соціальні очікування та рівень підтримки, істотно впливають на вибір людиною партнера для створення сім'ї. Зокрема, досвід сімейного виховання, характер взаємин між батьками та сформовані уявлення про сімейні ролі визначають образ бажаного або ідеального партнера.

Сім'я є першою соціальною ланкою, у якій дитина засвоює моделі емоційної взаємодії, поведінкові сценарії, уявлення про любов, довіру, прихильність, роль чоловіка та жінки у шлюбі. Саме батьківські установки формують базові очікування особистості щодо майбутніх партнерських взаємин, впливають на розвиток самооцінки, емоційної близькості, здатності до довірливих стосунків і вибору партнера, який відповідає внутрішнім психологічним моделям, сформованим у дитинстві. Нерідко людина несвідомо відтворює у власному шлюбі ті форми взаємодії, які були характерними для батьківської сім'ї. Це може проявлятися як у прагненні повторити позитивний досвід сімейних взаємин, так і у схильності до вибору партнерів, що відтворюють деструктивні сценарії дитячо-батьківських стосунків.

Особливої актуальності проблема набуває в умовах війни, підвищеного рівня психологічного навантаження, соціальної нестабільності, зміни ціннісних орієнтацій молоді, що впливає на процес формування сімейних відносин. Молоді люди часто демонструють суперечливі уявлення про шлюб і батьківство, мають труднощі у

побудові стабільних емоційно зрілих стосунків, що може бути пов'язано з особливостями батьківських установок, отриманих у власній сім'ї. Дослідження взаємозв'язку між вибором шлюбного партнера та батьківськими установками дає можливість глибше зрозуміти психологічні механізми формування подружніх взаємин, причини повторення сімейних сценаріїв й фактори, що впливають на гармонійність шлюбного союзу.

Проблематика шлюбно-сімейних взаємин є предметом наукового інтересу багатьох вітчизняних дослідників, серед яких М. Жидко, О. Кочарян, Л. Пучкова, О. Сидоренко, Л. Омельченко, Н. Потапчук, Л. Панкова, О. Язвинська, Н. Хлопоніна та інші. У науковій літературі представлено різні підходи до вивчення впливу батьків на формування майбутніх подружніх стосунків. Зокрема, досліджуються питання впливу батьків на становлення особистості майбутнього чоловіка чи дружини (В. Радчук, Ю. Сидорик, В. Мушкевич та ін.); відтворення моделей батьківської сім'ї у власному шлюбі (Т. Демидова, І. Крупник та ін.); ролі особистісної зрілості й узгодженості життєвих орієнтацій і цінностей у шлюбному виборі (В. Ткаченко, О. Чхаїдзе та ін.); чинників задоволеності подружніми взаєминами (Д. Володошко, О. Кляпець та ін.).

Попри зростання різноманіття моделей партнерського вибору в сучасному суспільстві, багато родин і надалі надають важливого значення тому, щоб їхні діти обирали партнерів, які відповідають соціальним, економічним та культурним очікуванням сім'ї. Саме тому проблема впливу батьківських установок на вибір шлюбного партнера й надалі залишається актуальною й потребує подальших наукових досліджень.

Об'єкт дослідження: батьківські установки особистості як соціально-психологічний феномен.

Предмет дослідження: взаємозв'язок між вибором шлюбного партнера та батьківськими установками.

Мета дослідження полягає у теоретико-емпіричному вивченні взаємозв'язку між батьківськими установками та особливостями вибору шлюбного партнера; розробці рекомендацій для гармонізації шлюбних відносин.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукові підходи до поняття «батьківська установка».
2. Розглянути особливості впливу соціально-психологічних чинників на вибір шлюбного партнера.
3. Емпірично дослідити взаємозв'язок між вибором шлюбного партнера та батьківськими установками.
4. Розробити рекомендації подружнім парам для гармонізації шлюбних відносин.

Методи дослідження: аналіз, узагальнення наукової літератури; емпіричні методи: анкетування, методики: «Вимірювання установок у сімейній парі» [51], «Рольові очікування та домагання у шлюбі» [53], «Шкала сімейного оточення» (Р. Мосс) [51], «Шкала кохання і симпатії» [53]; статистичні методи: описова статистика, кореляційний аналіз, порівняльний аналіз U- Манна-Уїтні.

Вибірка емпіричного дослідження. Емпіричне дослідження проводилося з використанням онлайн-платформи Google Forms. У дослідженні взяли участь 60 респондентів: подружні пари й пари, що перебувають у партнерських стосунках. Вибірка була розподілена на дві групи: жінки та чоловіки, по 30 осіб у кожній групі. Вік учасників від 26 до 50 років.

Теоретична значущість дослідження полягає у поглибленні наукових уявлень про психологічні детермінанти вибору шлюбного партнера та роль батьківських установок у формуванні сімейної поведінки особистості. Результати дослідження сприятимуть розширенню знань у галузі сімейної психології, психології особистості, вікової та соціальної психології, а також дозволять уточнити особливості впливу дитячо-батьківських взаємин на становлення емоційної сфери та партнерської прихильності у дорослому віці. Вивчення цієї проблематики також сприяє кращому розумінню механізмів міжпоколінної передачі сімейних моделей поведінки та особливостей формування подружньої взаємодії.

Практична значущість дослідження. Отримані результати можуть бути використані практичними психологами, сімейними консультантами для розроблення психодіагностичних і психокорекційних програм, спрямованих на гармонізацію сімейних взаємин, підготовку молоді до шлюбу, формування усвідомленого ставлення до вибору партнера й попередження деструктивних моделей подружньої взаємодії.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ
ВИБОРОМ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА ТА БАТЬКІВСЬКИМИ
УСТАНОВКАМИ

1.1 Аналіз поняття «батьківська установка» у наукових
психологічних дослідженнях

Поняття «батьківська установка» є одним із ключових у сучасній психології сім'ї, психології розвитку та педагогічній психології, оскільки саме система установок батьків визначає характер взаємодії з дитиною, стиль виховання, емоційний клімат родини та особливості психічного розвитку особистості. У наукових розвідках можна знайти різні терміни для позначення поняття «установка», зокрема: «сімейний сценарій», «сімейні установки», «батьківські установки». У вітчизняній психологічній традиції батьківські настанови часто ототожнюються з установками. При цьому установка може розглядатися як зміст настанови з боку батьків або як її результат, що формується у дитини. Загалом настанови передбачають передавання наступному поколінню цілісних моделей поведінки, які реалізуються в певних життєвих ситуаціях [12].

Загалом батьківські установки розглядаються вченими як відносно стійка система когнітивних, емоційних і поведінкових компонентів, що відображають ставлення батьків до дитини, її потреб, поведінки, виховання та сімейних ролей. Вони формуються під впливом соціального досвіду, власного дитинства, міжпоколіннєвих моделей взаємодії, культурних норм та індивідуально-психологічних особливостей особистості батьків [34].

Вибір шлюбного партнера є одним із ключових життєвих рішень, що нерідко визначається впливом сімейного оточення, насамперед батьківських установок. Дослідження у сфері психології сім'ї та міжособистісних стосунків свідчать, що саме батьки значною мірою формують уявлення дітей про шлюб, партнерство та інтимні взаємини. Взаємозв'язок між батьківськими настановами і процесом вибору партнера розглядався у працях Е. Еріксона, З. Фрейда, Дж. Боулбі, М. Ейнсворт, Р. Спіца та ін.

У зарубіжній психології проблема батьківських установок почала активно досліджуватися у межах психоаналітичного, біхевіористичного та гуманістичного напрямів.

Одними з перших дослідників, які звернули увагу на значення ставлення батьків до дитини, були представники психоаналізу. З. Фройд підкреслював вирішальне значення дитячо-батьківських взаємин у формуванні особистості, а А. Адлер розглядав сімейну атмосферу та батьківське ставлення як чинники розвитку почуття меншовартості або соціального інтересу [41]. У працях К. Хорні батьківські установки трактувалися через призму базової тривоги, яка виникає внаслідок дефіциту любові, підтримки та прийняття з боку батьків [41].

Значний внесок у дослідження батьківських установок зробили представники теорії прив'язаності. Дж. Боулбі довів, що емоційний зв'язок між дітьми та батьками формує внутрішні робочі моделі взаємин, які визначають подальший розвиток особистості та характер міжособистісних стосунків. Було встановлено, що діти, які мали надійний емоційний зв'язок із батьками, у дорослому віці частіше формують здорові та стабільні партнерські стосунки. Натомість особи, які в дитинстві відчували дефіцит уваги або підтримки з боку батьків, можуть неусвідомлено обирати партнерів, що відтворюють подібні моделі взаємин, намагаючись таким чином компенсувати незадоволені емоційні потреби. Дж. Боулбі підкреслював, що сформований у дитинстві тип прив'язаності суттєво визначає особливості взаємодії в романтичних стосунках у дорослих [51].

М. Ейнсворт описала типи прив'язаності дитини, показавши залежність між чутливістю матері, її установками щодо виховання та емоційним благополуччям дитини. Сучасні дослідження демонструють, що установки батьків безпосередньо пов'язані з типом прив'язаності, рівнем емоційної підтримки та особливостями виховної поведінки [51].

У межах соціально-психологічного підходу батьківські установки розглядаються як система соціальних атитюдів. Установки включають когнітивний компонент (уявлення про дитину та виховання), емоційний компонент (почуття до дитини) та поведінковий компонент (способи взаємодії та виховання). Значний внесок у вивчення батьківських стилів і установок зробила Д. Баумрінд, яка виділила авторитарний,

авторитетний та ліберальний стилі виховання [23]. Вона довела, що характер батьківських установок визначає рівень самостійності, відповідальності та емоційної стабільності дитини. Авторитетний стиль, заснований на прийнятті, підтримці й адекватному контролі, вважається найбільш сприятливим для гармонійного розвитку особистості. Було встановлено, що діти, які виховувалися в сім'ях із демократичним стилем виховання, де батьки поєднують чітко визначені правила з відкритим діалогом та емоційною підтримкою, у дорослому житті частіше обирають партнерів, із якими формують гармонійні стосунки, засновані на довірі та взаємній повазі. Натомість особи, що зростали в авторитарних сім'ях, можуть або тяжіти до партнерів із домінуючою поведінкою, або, навпаки, уникати подібних взаємин, які характеризуються контролем і підпорядкуванням [57].

Зарубіжні науковці також використовують поняття «сімейні правила», яке сформувалося в межах теорії систем (К. Левін, Я. Сметс, В. Ешбі та ін.) і розглядається як важлива умова соціалізації дитини через процеси соціальної взаємодії з батьками .

Дослідження показують, що тривожна або уникаюча прив'язаність батьків корелює з жорсткими, відчуженими або суперечливими формами виховання [46]. Ненадійні типи прив'язаності пов'язані з відкидаючими та надмірно вимогливими батьківськими установками [54]. Новітні дослідження також підтверджують, що високий рівень батьківської тривожності й емоційної невпевненості сприяє формуванню гіперопіки, жорсткого контролю та негативних виховних стратегій [50].

В українській психології проблема батьківських установок розглядається у контексті сімейного виховання, дитячо-батьківських взаємин та розвитку особистості дитини. У працях українських дослідників (В. Мацюк, Г. Радчук, Д. Карпова та ін.) батьківські установки трактуються як система усвідомлених і неусвідомлених орієнтацій батьків щодо виховання дитини, що визначають особливості батьківської поведінки, стилю спілкування та емоційної взаємодії. Особлива увага приділяється емоційно-ціннісному ставленню батьків до дитини, психологічному прийняттю, рівню контролю та автономії [28; 30; 35].

А. Крайлюк визначає психологічну установку як первинну, здебільшого неусвідомлювану реакцію людини на ситуацію, що формує готовність до здійснення певної діяльності із метою задоволення власних потреб й виступає суттєвим

механізмом саморегуляції та виконує низку важливих функцій [27]. Зокрема, установка забезпечує послідовність і цілеспрямованість поведінки, виконуючи роль стабілізуючого механізму, який підтримує спрямованість діяльності навіть у змінних умовах. У стандартних, звичних ситуаціях вона дозволяє людині не витратити надмірні ресурси на постійний контроль і прийняття рішень. Водночас надмірно фіксовані установки можуть призводити до ригідності поведінки, сповільнення реакцій і труднощів адаптації до нових обставин. Таким чином, у вітчизняній психології механізми установки розглядаються як основа цілісності психічного життя особистості, узгодженості психічних процесів та розвитку людини в умовах навчання і соціальної взаємодії [27].

У науковій літературі також підкреслюється, що батьківські установки виконують дві взаємопов'язані функції: інтерпретаційну та прогностичну. У процесі взаємодії з дитиною батьки, спираючись на власні установки, інтерпретують конкретні життєві ситуації та прогнозують подальший розвиток подій і поведінку дитини [15].

Структура батьківських установок зазвичай включає когнітивний, емоційний та поведінковий компоненти [27]. Когнітивний компонент охоплює уявлення про батьківську роль, образ батьків і дітей, а також переконання щодо способів і форм виховання та взаємодії із дитиною [28]. Емоційний компонент пов'язаний із переживаннями, які супроводжують реалізацію батьківської ролі та формування батьківської ідентичності, а також із впливом соціальних очікувань щодо стилів виховання. Поведінковий компонент відображає реальні моделі взаємодії між батьками і дітьми, а також особливості реалізації батьківської позиції у щоденній поведінці [28; 37; 42].

Окрім зазначених складових, у структурі батьківських установок також виокремлюють цінності батьків, етапи становлення батьківської ідентичності й формування образу дитини. Українська дослідниця О. Літвінова підкреслює, що батьківські установки мають міжпоколіннєвий характер і значною мірою формуються на основі власного дитячого досвіду батьків [30].

У сучасних дослідженнях зазначається, що деструктивні установки (авторитарність, емоційне відторгнення, гіперопіка або непослідовність виховання) можуть спричиняти розвиток тривожності, агресивності, невпевненості та труднощів у

побудові міжособистісних стосунків у дітей. Водночас позитивні установки, засновані на прийнятті, довірі та підтримці, сприяють розвитку соціальної компетентності, адекватної самооцінки, емоційної стабільності [8; 13; 22].

У вітчизняній психології також активно досліджується взаємозв'язок батьківських установок із майбутніми шлюбно-сімейними орієнтаціями молоді. Доведено, що образ сім'ї та модель подружніх взаємин, засвоєні у батьківській родині, впливають на вибір шлюбного партнера, особливості емоційної прив'язаності та готовність до створення власної сім'ї. Це підтверджує важливу роль батьківських установок у процесі формування особистості й її міжособистісних взаємин [30].

Таким чином, аналіз зарубіжних й українських психологічних досліджень дозволяє зробити висновок, що поняття «батьківська установка» є багатовимірним психологічним феноменом, який охоплює систему ставлень, цінностей, очікувань та моделей поведінки батьків щодо дитини. Батьківські установки визначають характер емоційної взаємодії у сім'ї, стиль виховання, особливості психічного розвитку дитини й формування її особистості. Сучасні наукові дослідження підтверджують, що гармонійні, приймаючі та підтримувальні батьківські установки є важливою умовою психологічного благополуччя дитини та розвитку її здатності до побудови здорових міжособистісних і подружніх взаємин у майбутньому.

1.2 Соціально-психологічні чинники вибору шлюбного партнера

У сучасній психологічній науці проблема вибору партнера розглядається як одна з центральних у психології сім'ї та міжособистісних взаємин, оскільки саме від особливостей шлюбного вибору значною мірою залежить стабільність подружніх стосунків, психологічний клімат сім'ї та рівень задоволеності шлюбом. Соціально-психологічні чинники вибору шлюбного партнера охоплюють систему мотивів, цінностей, установок, соціальних очікувань, особистісних характеристик та моделей сімейної взаємодії, які впливають на формування образу бажаного партнера та прийняття рішення щодо створення сім'ї.

У психологічній літературі одним із провідних чинників вибору шлюбного партнера визначається вплив батьківської сім'ї та дитячого досвіду особистості.

Зокрема, З. Фройд наголошував, що вибір партнера значною мірою здійснюється несвідомо та пов'язаний із ранніми дитячими переживаннями і взаєминами із батьками [41]. Відповідно до психоаналітичного підходу, людина схильна обирати партнера, який нагадує значущих осіб дитинства або компенсує дефіцити емоційного досвіду. Подібні ідеї простежуються у теорії прив'язаності, згідно з якою тип емоційної прив'язаності, сформований у дитинстві, впливає на характер романтичних взаємин у дорослому віці. Особи з надійним типом прив'язаності демонструють вищий рівень довіри, емоційної близькості та здатності до стабільних подружніх стосунків, тоді як тривожний або уникаючий типи прив'язаності можуть ускладнювати процес вибору партнера та подальшу подружню взаємодію [52].

Окремо вплив батьків на вибір партнера розглядається в контексті гендерної соціалізації. Дослідники зазначають, що батьки, як свідомо, так і несвідомо, формують у дітей уявлення про моделі взаємин між чоловіком і жінкою [43]. Так, дівчата, які зростали в сім'ях, де мати займала підпорядковану позицію, можуть у дорослому житті схилитися до вибору партнерів із традиційними гендерними ролями. Водночас сини, виховані в сім'ях із домінантною роллю батька, нерідко прагнуть відтворювати подібний стиль поведінки у власних подружніх стосунках [30].

Важливим соціально-психологічним чинником вибору шлюбного партнера є система цінностей та мотиваційних орієнтацій особистості. У сучасних дослідженнях зазначається, що вибір партнера залежить від того, які потреби людина прагне реалізувати у шлюбі: потребу в емоційній підтримці, безпеці, самореалізації, соціальному статусі чи матеріальній стабільності [50].

Дослідники, В. Поліщук, Н. Ульяна, І. Мазурик, підкреслюють, що мотиви вступу в шлюб безпосередньо впливають на якість майбутніх подружніх взаємин. Якщо основою вибору є емоційна близькість, взаєморозуміння та спільність цінностей, це сприяє формуванню стабільної сім'ї. Натомість прагматичні або ситуативні мотиви можуть зумовлювати конфліктність і низький рівень задоволеності шлюбом [42].

Одним із найбільш досліджуваних чинників є соціальна та психологічна схожість партнерів. Теорія гомогамії стверджує, що люди схильні обирати партнерів із подібними соціальними, освітніми, культурними та ціннісними характеристиками. Спільність інтересів, рівня освіти, світогляду, релігійних переконань і соціального

статусу полегшує процес взаєморозуміння та адаптації у шлюбі [53]. У сучасних дослідженнях підтверджується, що подібність партнерів позитивно впливає на стабільність шлюбу та рівень задоволеності сімейним життям. Водночас теорія комплементарності наголошує, що у деяких випадках партнерів приваблюють взаємодоповнювальні якості, коли один компенсує психологічні особливості іншого [56].

Соціально-психологічний аналіз проблеми показує значний вплив гендерних стереотипів і соціальних очікувань на процес шлюбного вибору. У суспільстві існують певні уявлення щодо бажаних чоловічих і жіночих якостей, які формують критерії оцінки потенційного партнера. У традиційних моделях чоловіки частіше орієнтуються на фізичну привабливість, молодість та емоційність партнерки, тоді як жінки надають більшого значення соціальному статусу, відповідальності та здатності чоловіка забезпечити сім'ю [60]. Однак сучасні соціальні зміни сприяють трансформації гендерних ролей, унаслідок чого дедалі більшої ваги набувають особистісна зрілість, емоційний інтелект, партнерські взаємини та психологічна сумісність.

Важливим чинником вибору шлюбного партнера є емоційна привабливість та міжособистісна атракція. Атракція розглядається як емоційно позитивне ставлення до іншої людини, яке виникає під впливом зовнішньої привабливості, спільності інтересів, частоти контактів, психологічної близькості та взаємної симпатії. У сучасній психології доведено, що первинна фізична привабливість відіграє важливу роль на початкових етапах формування стосунків, однак для тривалих подружніх взаємин вирішального значення набувають особистісні якості, емоційна підтримка, довіра та здатність до конструктивної комунікації [45].

Окрему увагу сучасні дослідники приділяють впливу соціального середовища та культурних чинників на вибір партнера. Соціальні норми, традиції, рівень урбанізації, економічна ситуація та масова культура значною мірою формують уявлення молоді про шлюб і сім'ю. У сучасному суспільстві спостерігається зміна ціннісних орієнтацій щодо шлюбу: молодь дедалі частіше орієнтується на особистісну самореалізацію, емоційний комфорт і психологічну сумісність, відкладаючи офіційний шлюб на пізніший період життя. Водночас значний вплив на шлюбний вибір мають соціальні

мережі, онлайн-знайомства та медіа, які трансформують способи формування романтичних стосунків і критерії оцінки партнера [3: 9; 24].

Українські психологічні дослідження також підкреслюють важливу роль психологічної готовності до шлюбу як чинника успішного вибору партнера. До структури психологічної готовності входять емоційна зрілість, відповідальність, здатність до співпраці, комунікативна компетентність, сформованість сімейних цінностей та адекватні уявлення про сімейні ролі. Недостатня готовність до шлюбно-сімейних взаємин може призводити до конфліктів, розчарувань та дестабілізації сімейних стосунків [45].

Як зазначає у своїх роботах Р. Федоренко, на ставлення молоді до шлюбу й сімейного життя впливає низка взаємопов'язаних чинників. Зокрема, це «структура сімейного життя в батьківському домі, включаючи розподіл сімейних ролей та особливості їх виконання»; «особистісні характеристики подружжя, такі як риси характеру, звички, ціннісні орієнтації, звички та особливості мотиваційної сфери»; «уявлення про ідеального партнера», що включають очікування від шлюбу та вимоги до сімейного життя; а також «мотивація, спрямована на створення сім'ї» [51; 52]. Важливу роль при цьому відіграють і батьківські приклади, а також якість виховання в сім'ї.

Відомо, що батьківська сім'я посідає центральне місце серед факторів соціального мікросередовища, які формують уявлення молоді про майбутню сім'ю та міжособистісні стосунки. У процесі життя в батьківській сім'ї дитина ідентифікується із основними моделями поведінки, системою цінностей і уявленнями про світ, шлюб та подружнє життя. Поступово також формується батьківська ідентичність, яка включає як чоловічу, так і жіночу складові.

Сімейні уявлення формуються також як соціально сконструйовані через особистий досвід. Так, діти, які зростають у сім'ях, де конфлікти вирішуються через крик, з часом можуть сприймати таку модель поведінки як норму у міжособистісних стосунках. У новоствореній сім'ї уявлення подружжя щодо різних сфер життя, розподілу обов'язків, організації сімейних свят, виховання дітей, а також сексуальних і психологічних взаємин, взаємодіють, поєднуються та поступово трансформуються. У результаті молоде подружжя соціально конструює нову систему відносин, інтегруючи

як установки, засвоєні у батьківських сім'ях, так і власні уявлення про бажаний сімейний устрій. З часом ці нові моделі закріплюються і починають сприйматися як природні та соціально прийнятні у їхньому оточенні [31; 42].

Сучасні теоретичні підходи до вибору шлюбного партнера прагнуть пояснити цей процес через поєднання актуальних потреб індивіда та соціального контексту, в якому він перебуває. Серед найбільш відомих моделей виділяють кілька концепцій. Зокрема, В. Мурштейн у своїй теорії «стимул–цінність–роль» поєднав ідеї Р. Вінча з концепцією «фільтрів», припустивши, що у процесі розвитку стосунків партнери проходять низку етапів, на кожному з яких задовольняються певні потреби [62].

Таким чином, соціально-психологічні чинники вибору шлюбного партнера є багатовимірною системою взаємопов'язаних особистісних й соціальних детермінант. На процес шлюбного вибору впливають особливості батьківської сім'ї, тип прив'язаності, ціннісні орієнтації, мотивація, соціальні установки, гендерні стереотипи, емоційна атракція, рівень психологічної зрілості та культурно-соціальне середовище. Сучасні психологічні дослідження свідчать, що найбільш сприятливими для створення стабільного та гармонійного шлюбу є вибір партнера на основі емоційної близькості, психологічної сумісності, спільності цінностей і взаємної готовності до партнерської взаємодії.

1.3 Особливості впливу сімейних традицій та цінностей на вибір шлюбного партнера

Сімейні традиції й цінності виступають одним із ключових чинників формування особистості й її уявлень про шлюбно-сімейні взаємини. У сучасній психології сім'ї проблема впливу сімейних традицій і цінностей на вибір шлюбного партнера розглядається як важливий аспект міжпоколінневої передачі моделей поведінки, емоційних установок та сімейних сценаріїв. Саме у батьківській сім'ї особистість засвоює перші уявлення про любов, подружні ролі, способи вирішення конфліктів, сімейні обов'язки та критерії вибору партнера. У результаті сімейні цінності стають

своєрідною психологічною основою, яка визначає ставлення людини до шлюбу й впливає на вибір майбутнього партнера [28].

У психологічній науці сімейні цінності визначаються як система моральних, емоційних і соціальних орієнтацій, що регулюють взаємини між членами сім'ї та визначають значущість сім'ї у структурі життєвих пріоритетів особистості. До основних сімейних цінностей належать любов, взаємоповага, підтримка, довіра, відповідальність, турбота, вірність, народження та виховання дітей, емоційна близькість і стабільність сімейних стосунків. Саме ці цінності виступають орієнтиром у процесі вибору шлюбного партнера, оскільки людина схильна шукати партнера, з яким можливе відтворення звичної для неї моделі сімейного життя [46].

Одним із провідних механізмів впливу сімейних традицій на вибір партнера є процес соціалізації. У родині дитина засвоює норми поведінки, гендерні ролі, моделі емоційної взаємодії та способи побудови міжособистісних стосунків. Згідно з теорією соціального наочіння А. Бандури, значна частина поведінкових моделей формується шляхом спостереження та наслідування значущих дорослих [52]. Тому взаємини між батьками стають прикладом, на основі якого у майбутньому будуються власні романтичні та подружні стосунки особистості. Якщо дитина зростає в атмосфері взаємної підтримки, емоційної близькості та поваги, це формує позитивні установки щодо шлюбу та сприяє вибору партнера, здатного до партнерських взаємин. Натомість конфліктні або дисфункціональні сімейні стосунки можуть формувати викривлені уявлення про сім'ю та ускладнювати процес шлюбного вибору.

Важливу роль у формуванні шлюбних орієнтацій відіграють сімейні традиції. Сімейні традиції розглядаються як усталені форми поведінки, спільні ритуали, норми взаємодії та культурні практики, що передаються від покоління до покоління. Вони забезпечують психологічну стабільність, відчуття приналежності та емоційної безпеки. У контексті вибору шлюбного партнера сімейні традиції впливають на уявлення про бажані якості чоловіка чи дружини, моделі розподілу сімейних ролей, ставлення до батьківства, шлюбу та відповідальності. Людина несвідомо прагне або відтворити знайому сімейну модель, або, навпаки, уникнути негативного досвіду батьківської сім'ї [48].

Особистість може шукати партнера, який нагадує одного з батьків за характером, поведінкою чи емоційними особливостями. Подібні ідеї розвивалися у теорії сімейних сценаріїв Е. Берн, згідно з якою життєвий сценарій людини формується під впливом батьківських послань, сімейних установок та моделей взаємодії. Саме сімейні сценарії значною мірою визначають очікування особистості від шлюбу та критерії вибору партнера [54].

Особливе значення у процесі вибору шлюбного партнера мають емоційні взаємини у батьківській сім'ї. Особи, які мали позитивний досвід емоційної підтримки та прийняття у сім'ї, демонструють більшу готовність до довірливих і стабільних подружніх взаємин. Натомість дефіцит емоційної близькості, надмірний контроль або емоційне відторгнення можуть сприяти формуванню тривожності, страху близькості або залежності у стосунках, що впливає на критерії вибору партнера [25].

Сучасні соціально-психологічні дослідження підтверджують, що сімейні цінності значною мірою визначають мотивацію вступу у шлюб. Особи, для яких сім'я є важливою життєвою цінністю, частіше орієнтуються на емоційну близькість, взаєморозуміння, відповідальність та спільність поглядів при виборі партнера. Водночас у сім'ях із прагматичними або матеріально орієнтованими цінностями більшу роль можуть відігравати соціальний статус, матеріальна забезпеченість чи престиж партнера. Таким чином, система сімейних цінностей формує не лише уявлення про шлюб, але й критерії оцінки потенційного партнера [44].

Українські дослідники В. Ткаченко, А. Ярощук, зазначають, що гармонійні сімейні традиції сприяють формуванню психологічної готовності до шлюбу, розвитку відповідальності, емпатії та здатності до конструктивної взаємодії у подружжі [56].

Водночас негативний досвід сімейного життя батьків може мати суперечливий вплив на вибір партнера. З одного боку, особистість може несвідомо повторювати звичні моделі поведінки, навіть якщо вони були деструктивними. З іншого боку, негативний досвід може спричиняти прагнення уникнути подібних взаємин, що впливає на підвищену вибірковість у стосунках або страх створення сім'ї. У сучасній психології це явище розглядається як прояв міжпоколіннєвої трансмісії сімейного досвіду [43].

Для ефективного функціонування батьківських установок важливо, щоб вони відповідали низці ключових вимог. Передусім це «адекватність», яка передбачає реалістичне сприйняття ситуації та формування у батьків точного уявлення про дитину і доцільні способи реагування на її поведінку. Другою важливою характеристикою є «гнучкість», тобто здатність своєчасно змінювати стиль взаємодії з дитиною відповідно до її вікових й індивідуальних особливостей. Третьою є «прогностичність», яка означає орієнтацію батьків на перспективний розвиток дитини та розуміння її зони найближчого розвитку [42; 51].

Вибір шлюбного партнера зазнав суттєвих змін протягом останнього століття. Якщо раніше батьки активно втручалися в цей процес, то з середини ХХ століття таке втручання почало сприйматися як неприйнятне, особливо у світлі посилення індивідуальної свободи самовираження в сім'ї, що значною мірою було зумовлено соціокультурними змінами 1960-1970-х років [2; 11; 35].

Таким чином, сімейні традиції й цінності виступають важливими соціально-психологічними чинниками вибору шлюбного партнера. Вони формують систему уявлень особистості про сім'ю, подружні ролі, емоційну близькість і критерії оцінки потенційного партнера. Вплив батьківської сім'ї реалізується через механізми соціалізації, наслідування, емоційної прив'язаності та міжпоколіннєвої передачі сімейних сценаріїв. Гармонійні сімейні цінності сприяють формуванню психологічної готовності до шлюбу, здатності до партнерської взаємодії та вибору партнера на основі взаємної поваги, довіри й емоційної сумісності.

Висновки до першого розділу

Аналіз наукової літератури дозволив з'ясувати, що поняття «батьківська установка» є багатовимірним психологічним феноменом. Батьківські установки -- це відносно стійкі переконання, очікування та емоційні реакції батьків щодо власних дітей, що визначають особливості виховання, характер комунікації та поведінку у взаємодії з дитиною. Вони можуть бути як усвідомленими, так і неусвідомленими та проявлятися через різні аспекти батьківської поведінки, зокрема емоційну підтримку або її відсутність, рівень контролю, систему очікувань щодо дитини та стиль комунікації. Батьківські установки визначають характер емоційної взаємодії у сім'ї,

стиль виховання, особливості психічного розвитку дитини й формування її особистості. Гармонійні, приймаючі та підтримувальні батьківські установки є важливою умовою психологічного благополуччя дитини та розвитку її здатності до побудови здорових міжособистісних і подружніх взаємин у майбутньому.

Соціально-психологічні чинники вибору шлюбного партнера є багатовимірною системою взаємопов'язаних особистісних й соціальних детермінант. На процес шлюбного вибору впливають особливості батьківської сім'ї, тип прив'язаності, ціннісні орієнтації, мотивація, соціальні установки, гендерні стереотипи, емоційна атракція, рівень психологічної зрілості та культурно-соціальне середовище. Найбільш сприятливими для створення стабільного та гармонійного шлюбу є вибір партнера на основі емоційної близькості, психологічної сумісності, спільності цінностей і взаємної готовності до партнерської взаємодії. Сімейні традиції й цінності виступають важливими соціально-психологічними чинниками вибору шлюбного партнера та формують систему уявлень особистості про сім'ю, подружні ролі, емоційну близькість і критерії оцінки потенційного партнера. Вплив батьківської сім'ї реалізується через механізми соціалізації, наслідування, емоційної прив'язаності та міжпоколіннєвої передачі сімейних сценаріїв. Гармонійні сімейні цінності сприяють формуванню психологічної готовності до шлюбу, здатності до партнерської взаємодії та вибору партнера на основі взаємної поваги, довіри й емоційної сумісності.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ВИБОРОМ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА ТА БАТЬКІВСЬКИМИ УСТАНОВКАМИ

2.1 Методи дослідження

З метою вивчення взаємозв'язку між батьківськими установками та особливостями вибору шлюбного партнера нами було організовано емпіричне дослідження. У ньому взяли участь 60 респондентів, які перебували у шлюбних або партнерських стосунках. Вибірка була поділена на дві рівні групи: 30 жінок і 30 чоловіків.

Віковий діапазон учасників становив від 26 до 50 років, середній вік вибірки 36,6 років. Збір емпіричних даних здійснювався із використанням онлайн-платформи Google Forms.

Нами було обрано наступний психодіагностичний інструментарій:

1. Анкетування.
2. Методика «Рольові очікування та домагання у шлюбі» [51].
3. Методика «Вимірювання установок в сімейній парі» [53].
4. Методика «Шкали кохання та симпатії» [51].
5. Методика «Шкала сімейного оточення» (FES) [53].

Нами було розроблено *анкету*, що містила низку запитань, спрямованих на виявлення особливостей батьківського ставлення до вибору шлюбного партнера та характеру міжособистісних відносин у парі. Зокрема, респондентам пропонувалися такі питання:

- «Ваша родина рішуче: схвалювала, не схвалювала, категорично не схвалювала ваш шлюб?»
- «Як вони [ваші батьки] ставилися до вашого чоловіка (партнера)?» із варіантами відповідей: дуже позитивно / просто ввічливо / стримано / дуже негативно.
- «Коли ви розповіли батькам про ваші стосунки, вони відреагували позитивно?» варіанти: так / ні / один так, інший ні / ви не розповіли батькам.
- «Порядок шлюбу»: перший / другий / третій.
- «Задоволеність шлюбом»: оцінка за шкалою від 0 до 10, де 10 відповідає максимальному рівню задоволеності.

Отримані емпіричні дані були піддані кількісній обробці: відповіді респондентів ранжувалися за бальною системою, після чого розраховувалися середні значення показників у кожній досліджуваній групі.

Методика «Рольові очікування та домагання у шлюбі» використовується для вивчення уявлень подружжя про розподіл сімейних ролей, очікування від партнера та власні домагання у шлюбі. Також дозволяє виявити рівень узгодженості або розбіжностей між партнерами щодо того, як мають будуватися сімейні відносини, хто і яку роль виконує у шлюбі, а також які функції є найбільш значущими для кожного з подружжя.

Методика базується на оцінюванні значущості різних сфер сімейного життя, які відображають рольову структуру подружніх стосунків. Респондентам пропонується визначити, наскільки важливими для них є певні аспекти сімейного життя, як вони бачать власну роль та роль партнера у цих сферах, а також якою мірою реальні стосунки відповідають їхнім очікуванням.

У структурі методики виокремлюють такі основні шкали:

- Шкала господарсько-побутової сфери - відображає уявлення про розподіл обов'язків у веденні домашнього господарства, побутові функції та організацію сімейного життя.
- Шкала батьківсько-виховної сфери - характеризує установки щодо виховання дітей, відповідальності за їх розвиток та участі кожного з партнерів у виховному процесі.
- Шкала емоційно-психотерапевтичної підтримки - визначає значущість емоційної підтримки, турботи, взаєморозуміння та психологічної допомоги у шлюбі.
- Шкала соціальної активності - відображає уявлення про участь подружжя у соціальному житті, професійній діяльності та зовнішніх соціальних контактах.
- Шкала зовнішньої привабливості - стосується значущості зовнішнього вигляду партнера та власного ставлення до підтримання привабливості у шлюбі.
- Шкала інтимно-сексуальної взаємодії - відображає очікування та установки щодо інтимної сфери подружніх відносин [51].

Окрім цього, методика дозволяє оцінити два ключові показники: рольові очікування (яким, на думку респондента, має бути партнер) та рольові домагання (яку роль у шлюбі людина приписує собі). Порівняння цих показників дає змогу визначити рівень узгодженості в парі, ступінь задоволеності шлюбом та потенційні зони конфліктності у сімейних відносинах.

Методика «Вимірювання установок у сімейній парі» [53] спрямована на дослідження системи установок подружжя або партнерів у міжособистісних сімейних відносинах. Методика дозволяє виявити особливості ставлення партнерів один до одного, до сімейних ролей, а також до різних аспектів подружнього життя (емоційного, комунікативного, побутового та ціннісного). Вона базується на оцінці низки

тверджень, що відображають установки щодо шлюбу, взаємної підтримки, розподілу ролей, відповідальності та очікувань у стосунках.

Респонденти оцінюють запропоновані судження відповідно до ступеня своєї згоди чи незгоди, що дозволяє кількісно визначити вираженість певних установок у структурі подружньої взаємодії. Отримані результати інтерпретуються як індикатори гармонійності або напруженості сімейних стосунків, а також як показники узгодженості чи розбіжностей у партнерських очікуваннях.

Таким чином, методика є ефективним інструментом для аналізу внутрішньо-сімейних установок і використовується у дослідженнях подружніх відносин, сімейної психології та соціально-психологічної діагностики.

Методика «Шкали кохання та симпатії» [51], є класичним психодіагностичним інструментом соціальної психології, який використовується для вимірювання рівня емоційної прихильності між людьми у романтичних стосунках. Вона дозволяє розрізнити два близькі, але не тотожні феномени — симпатію та кохання як якісно різні форми міжособистісного ставлення.

Методика ґрунтується на твердженнях, які респондент оцінює відповідно до ступеня своєї згоди. У результаті оцінювання формується два окремі показники: рівень симпатії та рівень кохання.

Шкала симпатії спрямована на вимірювання дружнього, позитивного ставлення до іншої людини. Вона включає такі аспекти, як повага до партнера, позитивне сприйняття його як особистості, інтерес до спілкування та загальна емоційна привабливість без глибокої романтичної залученості.

Шкала кохання відображає більш глибокий емоційний рівень прив'язаності та включає три основні компоненти:

- Прихильність, потреба в емоційній близькості та підтримці;
- Турбота, прагнення дбати про благополуччя партнера;
- Інтимність, відчуття психологічної близькості, довіри та взаєморозуміння.

Порівняння результатів за обома шкалами дозволяє визначити характер міжособистісних стосунків: від дружніх і партнерських до глибоко емоційно залучених романтичних відносин. Методика широко застосовується у дослідженнях любові, партнерських взаємин, а також у сімейній і соціальній психології.

Методика «Шкала сімейного оточення» (FES) [53] і призначена для оцінювання соціально-психологічного клімату в сім'ї, особливостей взаємодії між її членами та домінуючих ціннісних орієнтацій сімейної системи. Опитувальник дозволяє отримати комплексну характеристику сім'ї через систему взаємопов'язаних шкал, що відображають як емоційні, так і організаційні аспекти сімейного життя.

Методика включає низку основних шкал. Шкала «згуртованість» відображає рівень емоційної близькості, підтримки та взаємодопомоги між членами сім'ї. Шкала «експресивність» характеризує ступінь відкритості у вираженні почуттів і думок у сімейному спілкуванні. Шкала «конфліктність» визначає частоту та інтенсивність відкритих проявів агресії, суперечок і напруження у взаєминах. Шкала «незалежність» оцінює рівень заохочення самостійності та автономії членів сім'ї [53].

До когнітивно-ціннісних характеристик належать шкали «орієнтація на досягнення» (ступінь підтримки прагнення до успіху та особистих досягнень), «інтелектуально-культурна орієнтація» (інтерес до освіти, культури, інтелектуального розвитку), «активно-відпочинкова орієнтація» (спрямованість на спільне дозвілля та рекреаційну діяльність) і «морально-релігійний акцент» (значущість моральних і духовних норм у сімейному житті) [53].

Організаційний аспект сімейної взаємодії відображають шкали «організованість» (ступінь структурованості, планування та впорядкованості сімейного життя) і «контроль» (рівень регламентації поведінки, встановлення правил і дотримання сімейних норм) [53]. У сукупності ці шкали дозволяють оцінити як емоційний клімат, так і функціональну організацію сім'ї, що є важливим для розуміння впливу сімейного середовища на розвиток особистості, її соціальні установки та поведінкові моделі.

2.2 Аналіз результатів дослідження

На першому етапі дослідження нами було проведено анкетування респондентів, що дозволило виявити їхнє суб'єктивне ставлення та розуміння шлюбу й батьківських установок, а також рівень задоволеності шлюбом. Отримані результати анкетування подано на рис. 2.1.

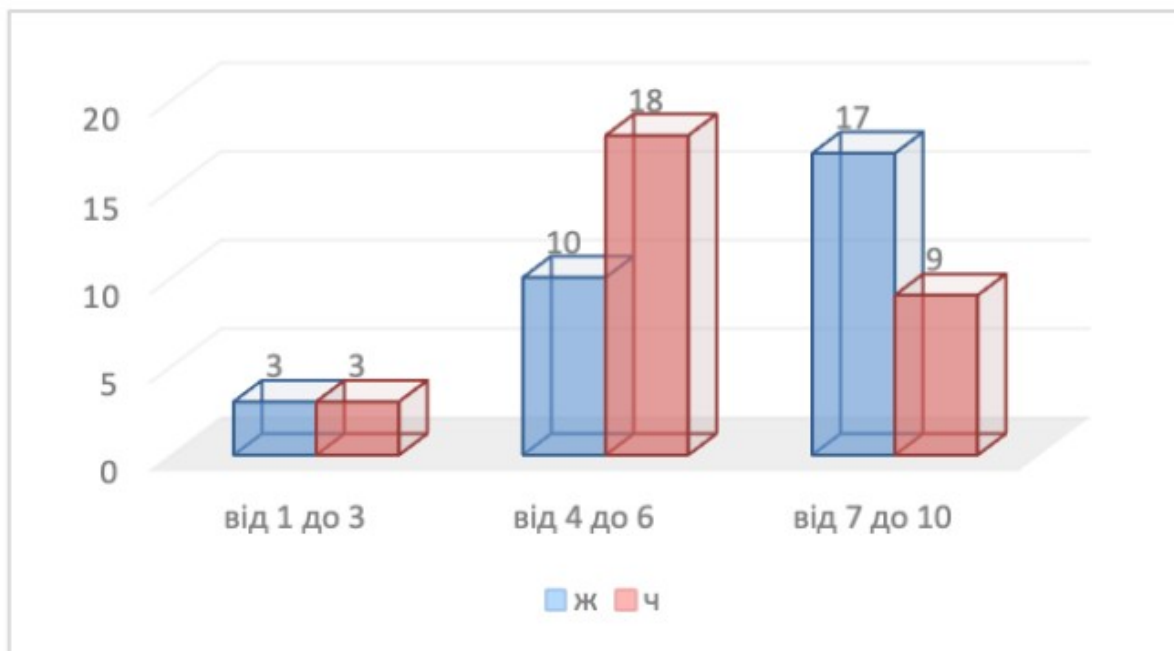

Рис.2.1. Результати дослідження показника суб'єктивної задоволеності шлюбом

Низький рівень незадоволеності шлюбом виявлено однаково як у жінок, так і у чоловіків - по 3 особи в кожній групі. Середній рівень задоволеності шлюбом переважає у чоловіків і становить 18 осіб, тоді як серед жінок цей показник нижчий - 10 осіб. Високий рівень відчуття задоволеності шлюбом, навпаки, частіше спостерігається у жінок - 17 осіб проти 9 чоловіків. Отже, жінки загалом суб'єктивно відчують вищий рівень задоволеності шлюбними стосунками порівняно з чоловіками. Водночас варто зазначити, що як чоловіки, так і жінки загалом схильні оцінювати свої шлюбні відносини як радше сприятливі, ніж негативні.

Щодо результатів відповідей на запитання анкети про схвалення шлюбу родиною, встановлено, що у 75% респондентів батьки підтримували їхній шлюб, тоді як у 25% опитаних шлюб не отримав схвалення із боку батьків.

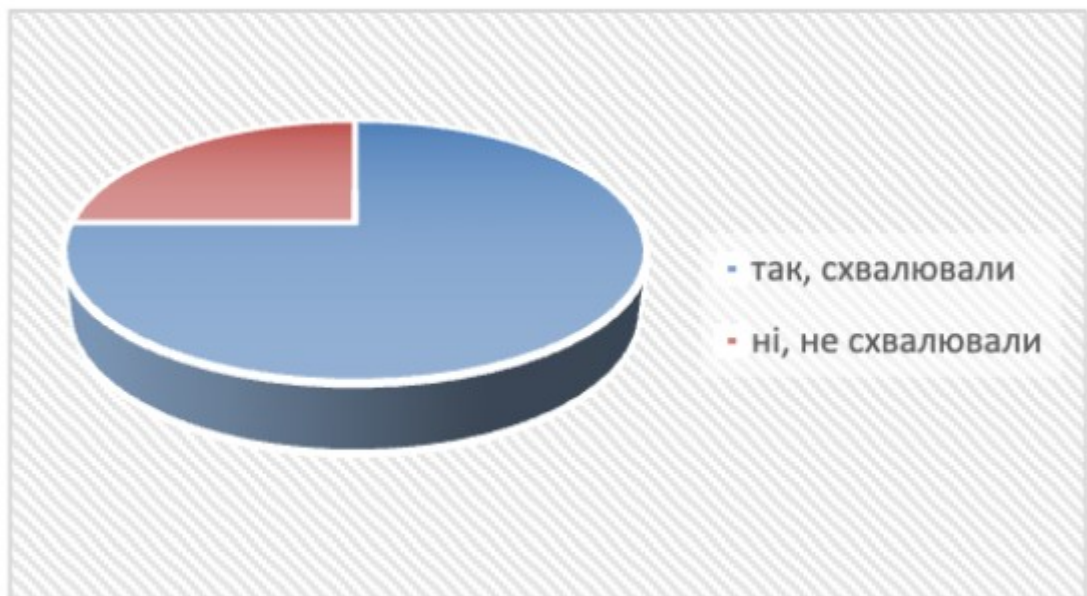

Рис.2.2. Результати відповідей респондентів на 1 запитання

На друге запитання, яке відображало ставлення батьків до шлюбного партнера, було отримано такі результати: «дуже позитивно» — 25 осіб (42%), «просто ввічливо» — 20 осіб (33%), «стримано» — 13 осіб (22%) та «дуже негативно» — 2 особи (3%).

Рис.2.3. Результати відповідей респондентів на 2 запитання

На третє запитання, яке відображало ставлення батьків до стосунків їхніх дітей, було отримано такі результати: позитивну реакцію з боку батьків відзначили 45 респондентів (75%), 9 осіб (15%) не повідомляли батькам про свої стосунки, негативну

реакцію батьків зафіксували 4 досліджуваних (7%), а у 2 респондентів (3%) лише один із батьків позитивно сприйняв їхні стосунки.

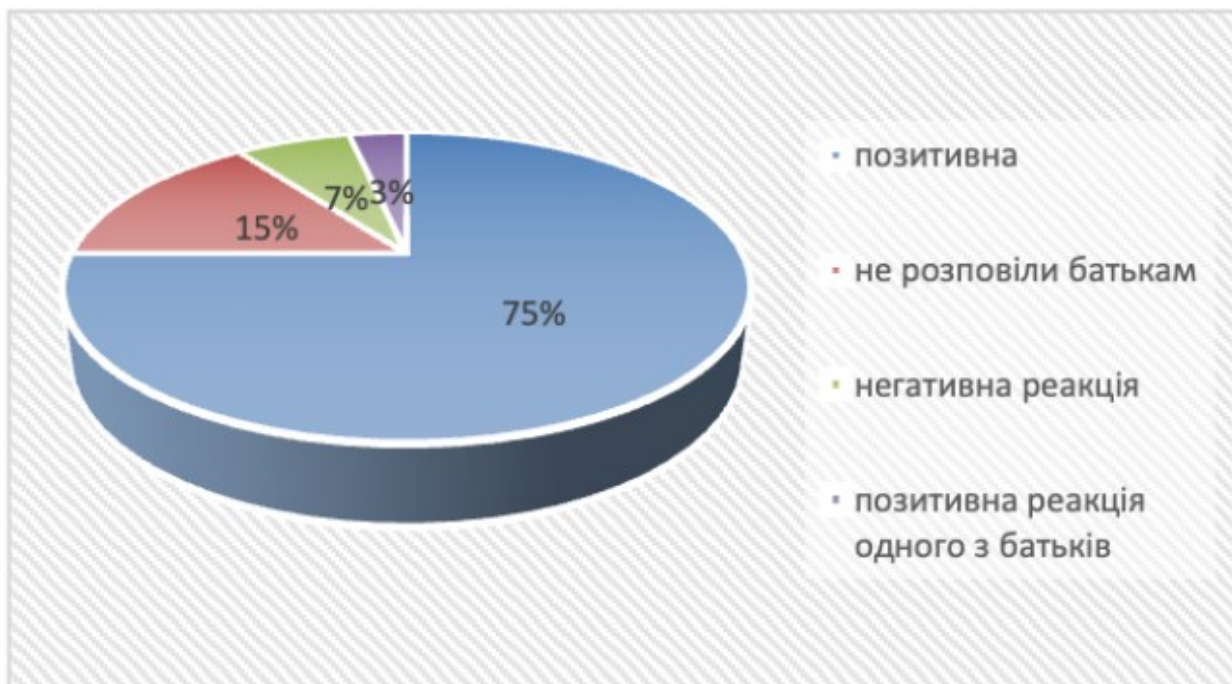

Рис.2.4. Результати відповідей респондентів на 3 запитання

Четверте питання було спрямоване на визначення порядку шлюбу респондентів. Встановлено, що переважна більшість опитаних перебуває у першому шлюбі - 54 особи (90%). У другому та третьому шлюбі перебувають по 3 респонденти (по 5% відповідно).

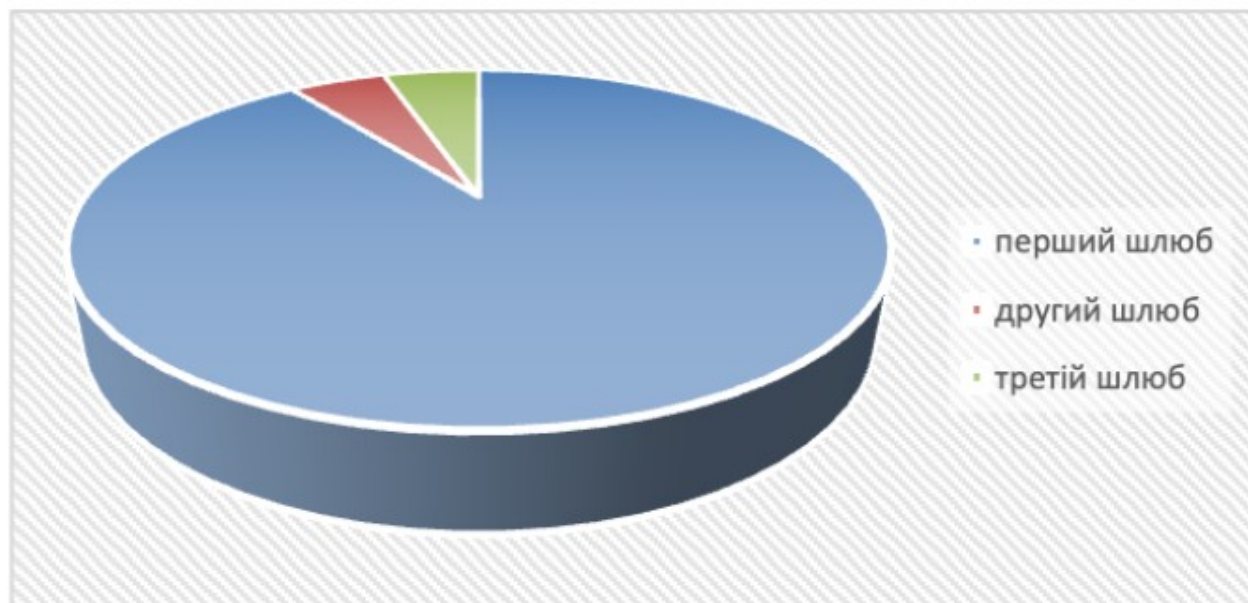

Рис.2.5. Результати відповідей респондентів на 4 запитання

Отже, аналізуючи суб'єктивне ставлення респондентів та їхніх батьків до вибору шлюбного партнера, можна зазначити, що для більшості досліджуваних характерним є позитивне сприйняття власних подружніх стосунків.

Наступним етапом стало вивчення сімейних установок у подружніх парах за допомогою методики «Вимірювання установок у сімейній парі». Отримані дані подано на рисунку 2.6.

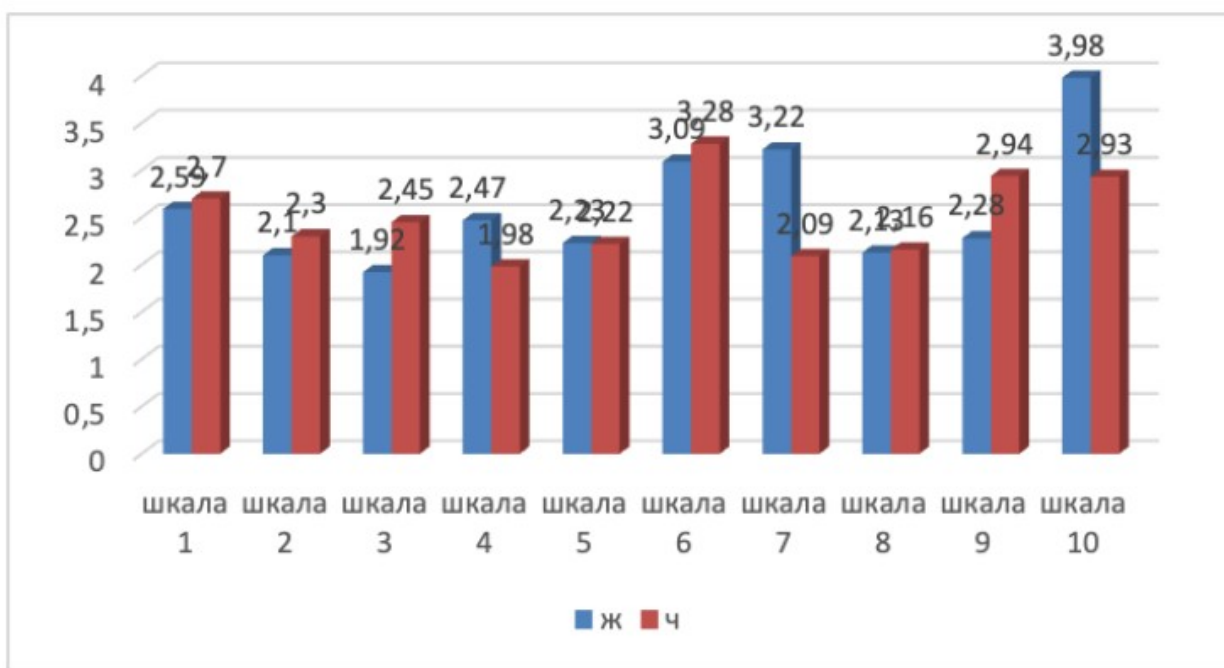

Рис. 2.6. Результати дослідження чоловіків та жінок згідно методики «Вимірювання установок у сімейній парі»

Отже, результати методики демонструють певні відмінності між показниками жінок і чоловіків за окремими шкалами. Зокрема, у групі жінок зафіксовано вищі середні значення за шкалою 10 «ставлення до грошей» ($M = 3,98$) порівняно з чоловіками ($M = 2,93$). Це засвідчує більш обережне та раціональне ставлення жінок до фінансових витрат і планування бюджету. Водночас такі результати можуть також інтерпретуватися як прояв прагнення жінок до самоствердження у сімейних фінансових питаннях та демонстрації власної автономності.

За шкалою 7 «оцінка значення сексуальної сфери у сімейному житті» також спостерігаються вищі показники у жінок ($M = 3,22$) порівняно з чоловіками ($M = 2,09$). Оскільки вищі значення за цією шкалою свідчать про меншу значущість сексуальної сфери у шлюбі, можна припустити, що для жінок вона має менш пріоритетне значення, ніж для чоловіків.

Подібна тенденція простежується і за шкалою 4 «орієнтація на спільну чи роздільну діяльність», де жінки демонструють вищі показники ($M = 2,47$) у порівнянні з чоловіками ($M = 1,98$), що говорить про більшу орієнтацію жінок на спільність і взаємодію у сімейному житті, тоді як чоловіки частіше схильні до автономності та самостійності.

Водночас за низкою інших шкал вищі показники виявлено у чоловіків. Так, за шкалою 3 «ставлення до дітей» чоловіки мають вищі значення ($M = 2,45$) порівняно з жінками ($M = 1,92$), що може свідчити про більшу значущість батьківства та наявності дітей у структурі їх сімейних установок.

За шкалою 6 «ставлення до любові романтичного типу» також спостерігаються вищі показники у чоловіків ($M = 3,28$) порівняно з жінками ($M = 3,09$). Це вказує на дещо більш виражену орієнтацію чоловіків на романтичний компонент стосунків, хоча загалом обидві групи демонструють достатньо високий рівень значущості романтичної любові в шлюбі.

За шкалою 9 «ставлення до патріархального або егалітарного влаштування сім'ї» чоловіки також демонструють вищі показники порівняно з жінками ($M = 2,94$ та $2,28$ відповідно), що може свідчити про більш виражену орієнтацію на егалітарні погляди у сімейних відносинах. Іншими словами, чоловіки частіше схильні до менш традиційного розуміння ролі жінки в шлюбі та підтримують більш рівноправний розподіл сімейних обов'язків і прийняття рішень.

Такі результати можуть відображати загальні суспільні зміни, пов'язані з поширенням ідей гендерної рівності та партнерського типу сім'ї, де обидва партнери мають рівні можливості для професійної реалізації та участі в сімейному житті. Водночас окремі жінки можуть більшою мірою дотримуватися традиційних уявлень про сімейні ролі під впливом культурних, релігійних або сімейних норм. Натомість частина чоловіків може сприймати традиційний розподіл ролей як застарілий і віддавати перевагу сучасним моделям партнерських стосунків.

За шкалами 1 «ставлення до людей» ($M = 2,7$ та $2,59$), 2 «альтернатива між почуттям обов'язку і задоволенням» ($M = 2,3$ та $2,1$), 5 «ставлення до розлучення» ($M = 2,22$ та $2,23$) та 8 «ставлення до “заборони сексу”» ($M = 2,16$ та $2,13$) суттєвих розбіжностей між групами не виявлено. Це свідчить про загалом подібні уявлення

чоловіків і жінок щодо міжособистісних відносин, регуляції власної поведінки, а також сімейних норм і цінностей.

Водночас варто відзначити, що теми розлучення та сексуального життя можуть виступати потенційно напруженими аспектами сімейних стосунків. Це може бути пов'язано зі страхом втрати партнера, невизначеністю майбутнього та побоюваннями щодо руйнування стабільності стосунків. Окрім того, сексуальна сфера часто залишається чутливою та частково табуованою темою, обговорення якої може зачіпати питання самоповаги, сексуальної ідентичності та взаємних очікувань партнерів, що інколи призводить до напруги або незадоволеності у стосунках.

Отже, результати дослідження свідчать про наявність певних відмінностей у ціннісних орієнтаціях й сімейних установках між жінками та чоловіками. Жінки характеризуються більш бережливим ставленням до фінансових ресурсів, меншою значущістю сексуальної сфери у сімейному житті, а також вищою орієнтацією на спільну діяльність у подружніх стосунках. Натомість чоловіки демонструють більш виражену орієнтацію на значущість дітей у сімейних відносинах, традиційне розуміння романтичної любові, а також більш гнучкі погляди щодо сімейних ролей, що може свідчити про схильність до егалітарної моделі партнерства.

Водночас розбіжності за такими шкалами, як ставлення до людей, почуття обов'язку, розлучення та сексуальне життя, є менш вираженими. Проте вони все ж вказують на наявність окремих чутливих тем, які можуть виступати джерелом напруги у подружніх взаєминах. Загалом виявлені відмінності можуть бути зумовлені поєднанням культурних, соціальних та індивідуально-психологічних чинників, які впливають на сприйняття сімейного життя чоловіками та жінками.

Результати порівняльного аналізу двох груп респондентів («жінки» та «чоловіки») за допомогою критерію U-Манна–Уїтні дали змогу виявити як статистично значущі відмінності, так і шкали, де гендерні розбіжності відсутні (див. табл. 2.1.).

У цілому, більшість показників не демонструють статистично-значущих відмінностей між групами ($p > 0,05$), що свідчить про відносну подібність жінок і чоловіків за рядом досліджуваних характеристик. До таких шкал належать 1, 2, 5, 6, 7, 8 та 10. За цими параметрами гендерний фактор не виступає визначальним, і формування

відповідних психологічних характеристик, імовірно, зумовлене іншими чинниками (індивідуальним досвідом, сімейним середовищем, соціальними впливами тощо).

Результати порівняльного аналізу за критерієм U-Манна-Уїтні

Назва шкал	М «жінки»	М «чоловіки»	Емпіричне значення критерію	Рівень значущості
1	10.292	10.750	239.0	0.302
2	8.375	9.417	207.0	0.082
3	7.667	9.750	132.0	0.001***
4	9.875	7.917	414.5	0.007**
5	8.875	8.792	279.0	0.847
6	8.875	9.333	211.5	0.103
7	9.083	8.292	375.0	0.063
8	8.458	8.583	262.5	0.586
9	9.083	11.750	66.0	0***
10	12.458	11.667	361.5	0.121

Примітка: **- $p < 0,01$, ***- $p < 0,001$

Водночас виявлено низку статистично значущих відмінностей між групами.

Найбільш виражені розбіжності зафіксовано за шкалою 3 «ставлення до дітей» ($U = 132.0$; $p = 0.001$). У групі чоловіків середнє значення ($M = 9.750$) є суттєво вищим, ніж у групі жінок ($M = 7.667$), що засвідчує про більш виражений рівень відповідної психологічної характеристики у чоловіків й може вказувати на гендерну специфіку її прояву, зумовлену соціальними ролями або особливостями соціалізації.

Зворотна тенденція спостерігається за шкалою 4 «орієнтація на спільну чи роздільну діяльність» ($U = 414.5$; $p = 0.007$). Тут вищі показники характерні для жінок ($M = 9.875$), порівняно з чоловіками ($M = 7.917$). Це говорить про більшу вираженість відповідної якості у жінок, що узгоджується із традиційними уявленнями про гендерні відмінності у соціально-психологічній сфері.

Особливо показовою є шкала 9 «ставлення до патріархального або егалітарного устрою сім'ї», де виявлено найвищий рівень статистичної значущості ($p < 0.001$). У цьому випадку чоловіки демонструють значно вищі показники ($M = 11.750$) порівняно із жінками ($M = 9.083$). Це засвідчує суттєву гендерну диференціацію за даним параметром й дозволяє припустити його тісний зв'язок із маскулініними соціально-психологічними характеристиками чи специфікою чоловічої соціальної ролі.

Відтак, результати вказують на те, що гендерні відмінності не є універсальними для всіх досліджуваних шкал, однак проявляються вибірково - у трьох ключових параметрах (3, 4 та 9). Статистично-значущі відмінності між чоловіками та жінками виявлені за шкалами «ставлення до дітей», «орієнтація на спільну чи роздільну діяльність» та «ставлення до патріархального або егалітарного устрою сім'ї» свідчать про те, що для чоловіків більш вагомими є установки, пов'язані із уявленнями про дітей і сімейний устрій, причому рівень вираженості цих показників є вищим порівняно із жінками. Водночас для жінок більш значущою виступає орієнтація на спільну діяльність із партнером. Це дозволяє зробити висновок про диференційований вплив статі на окремі психологічні характеристики, при цьому більшість показників залишається гендерно-нейтральними.

Під час дослідження впливу сімейного оточення та психологічного клімату в родині, який формує уявлення особистості про шлюб і партнерські відносини, було використано методику «Шкала сімейного оточення». Результати, наведені на рис 2. 7, відображають середні показники за шкалами методики у групах жінок та чоловіків і дозволяють здійснити порівняльний аналіз особливостей сприйняття сімейного середовища.

У цілому інтегральний середній показник є майже ідентичним у обох групах (жінки – 4,97; чоловіки – 5,0), що засвідчує про загалом подібне сприйняття сімейного клімату респондентами незалежно від статі. Водночас за окремими шкалами простежуються змістовні відмінності, які відображають специфіку сімейних установок і акцентів у переживанні сімейних взаємин.

Жінки демонструють дещо вищі показники за шкалами згуртованості (5,75 проти 5,56 у чоловіків) та експресивності (6,0 проти 5,72), що може свідчити про більш виражену орієнтацію на емоційну близькість, відкритість у вираженні почуттів і важливість міжособистісного контакту в сім'ї. Також у жінок вищі показники конфліктності (5,45 проти 4,6), що може вказувати як на більшу чутливість до напружених ситуацій у сімейній взаємодії, так і на схильність частіше їх фіксувати та емоційно переживати. Дещо вищими є й показники незалежності (5,33 проти 4,9), моральної орієнтації (5,2 проти 4,96) та відповідальності (4,79 проти 4,68), що

відображає тенденцію до більшої особистісної залученості в сімейні процеси та оцінювання їх з позиції внутрішніх норм і обов'язків.

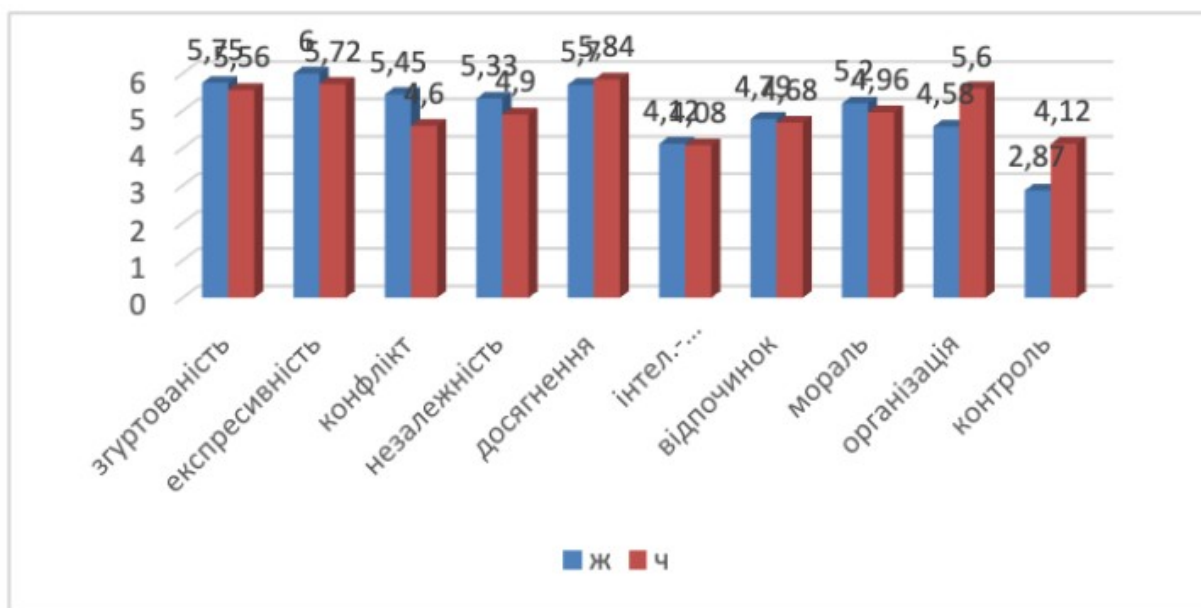

Рис. 2.7. Результати дослідження згідно методики «Шкала сімейного оточення»

Водночас чоловіки демонструють вищі показники за шкалами організації (5,6 проти 4,58) та контролю (4,12 проти 2,87), що говорить про більшу орієнтацію на структурованість сімейного життя, регламентованість ролей і управлінський підхід до організації сімейних процесів. Також дещо вищим є показник досягнень (5,84 проти 5,7), що може відображати більшу спрямованість на результативність та успішність як сімейну цінність. Натомість нижчі показники конфліктності у чоловіків можуть свідчити про тенденцію до меншої емоційної залученості у фіксацію міжособистісних напружень або їхнього недооцінювання.

Показники інтелектуально-культурної орієнтації в обох групах є практично однаковими (4,12 у жінок і 4,08 у чоловіків), що свідчить про відсутність суттєвих гендерних відмінностей у цій сфері сімейних цінностей.

Отже, отримані дані дозволяють зробити висновок, що жінки в більшій мірі орієнтовані на емоційно-особистісний аспект сімейного життя, тоді як чоловіки – на структурно-організаційний та контрольний компоненти сімейної взаємодії. Такі відмінності відображають різні рольові установки та способи сприйняття сімейного оточення, що є типовим для гендерно зумовлених особливостей сімейної соціалізації.

Результати порівняльного аналізу за критерієм U-Манна-Уїтні (табл. 2.2) дали змогу визначити статистично-значущі гендерні відмінності у сприйнятті окремих аспектів сімейного оточення.

Таблиця 2.2.

Результати порівняльного аналізу за критерієм U-Манна-Уїтні

Назва шкал	М «жінки»	М «чоловіки»	Емпіричне значення критерію	Рівень значущості
згуртованість	5.750	5.625	307.0	0.687
експресивність	6.000	5.667	290.0	0.964
конфлікт	5.458	4.583	376.0	0.062
незалежність	5.333	4.292	416.5	0.007**
досягнення	5.708	5.750	264.0	0.613
інтелектуал	4.125	4.083	306.0	0.703
відпочинок	4.792	4.667	288.0	1
мораль	5.208	4.917	297.0	0.85
організація	4.583	5.542	217.0	0.13
контроль	2.875	4.167	153.0	0.005**

Примітка: **- $p < 0,01$

У більшості шкал не виявлено статистично значущих відмінностей між групами жінок і чоловіків. Зокрема, за шкалами згуртованості ($U = 307$, $p = 0,687$), експресивності ($U = 290$, $p = 0,964$), конфліктності ($U = 376$, $p = 0,062$), досягнень ($U = 264$, $p = 0,613$), інтелектуальної орієнтації ($U = 306$, $p = 0,703$), відпочинку ($U = 288$, $p = 1,000$), моральних норм ($U = 297$, $p = 0,85$) та організації ($U = 217$, $p = 0,13$) рівень значущості перевищує критичний поріг $p < 0,05$. Це вказує на загальну подібність у сприйнятті більшості параметрів сімейного середовища обома групами респондентів.

Водночас виявлено дві статистично значущі відмінності при рівні значущості ($p < 0,01$). Перша стосується шкали «незалежність» ($U = 416,5$; $p = 0,007$), де середнє значення у жінок є вищим ($M = 5,333$) порівняно з чоловіками ($M = 4,292$). Це указує на те, що жінки значно більше орієнтовані на автономію, самостійність та можливість індивідуального вибору в межах сімейної системи. Вони сприймають сімейне оточення як більш сприятливе для прояву особистісної незалежності, тоді як чоловіки демонструють нижчу вираженість цієї орієнтації.

Друга статистично значуща різниця зафіксована за шкалою «контроль» ($U = 153$; $p = 0,005$), де, навпаки, вищі показники характерні для чоловіків ($M = 4,167$) у

порівнянні з жінками ($M = 2,875$), що говорить про більш виражену у чоловіків тенденцію до регуляції, управління та контролю сімейних процесів. Ймовірно, чоловіки частіше сприймають сімейну систему через призму структурованості, організації та необхідності підтримання порядку.

Щодо шкали конфліктності ($p = 0,062$), спостерігається тенденція до відмінностей, однак вона не досягає рівня статистичної значущості, що може свідчити про потенційні, але нестійкі розбіжності у сприйнятті сімейних напружень.

Отже, результати дослідження дозволяють зробити висновок, що гендерні відмінності у сприйнятті сімейного оточення є вибірковими та стосуються насамперед двох ключових параметрів, незалежності та контролю. Жінки більш орієнтовані на автономність і самостійність у сімейних стосунках, тоді як чоловіки демонструють більшу схильність до структурного контролю та управління сімейною взаємодією. Інші аспекти сімейного функціонування сприймаються представниками обох груп подібним чином, що свідчить про відносну узгодженість їхніх сімейних уявлень.

Результати, представлені на рис. 2.8, відображають структуру сімейних цінностей у групі чоловіків за методикою «Рольові очікування та домагання у шлюбі» та дозволяють проаналізувати ієрархію сімейних орієнтацій у двох площинах: очікування та домагання.

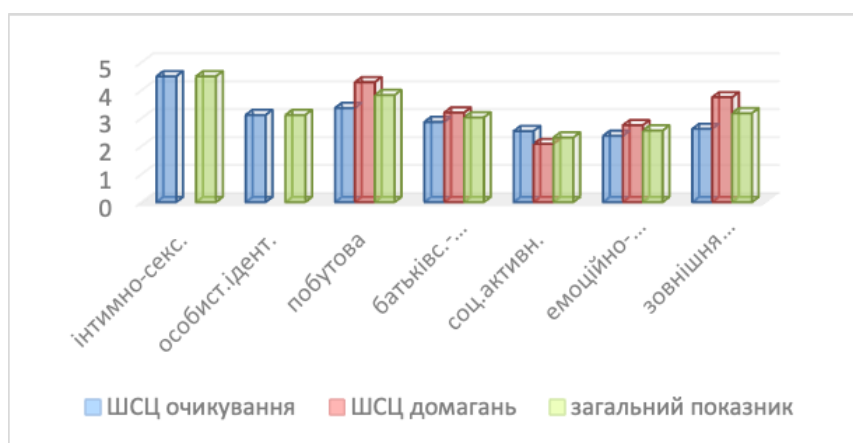

Рис. 2.8. Розподіл показників сімейних цінностей в групі чоловіків згідно методики «Рольові очікування та домагання у шлюбі»

Загалом дані свідчать про нерівномірну значущість різних сфер сімейного життя для чоловіків, що проявляється у вираженій домінанті окремих цінностей при відносно

низькій значущості інших. З урахуванням отриманих результатів, що відображають показники за різними аспектами сімейного життя, зокрема очікування та домагання особистості, а також загальні індекси для кожного з них, можна зазначити, що за шкалою «інтимно-сексуальна сфера» рівень домагань перевищує рівень очікувань. Водночас загальний показник є наближеним до очікувань, що може свідчити про досить високі вимоги чоловіків до інтимної сфери у стосунках із жінками.

За шкалою «особистісна ідентифікація з дружиною» зафіксовано помітне зниження рівня домагань у порівнянні з очікуваннями. Загальний показник також є близьким до очікуваного, однак не досягає його, що може вказувати на прагнення чоловіків зберігати власну автономність, навіть за умов наявності сімейних обов'язків.

Найбільш значущою сімейною цінністю для чоловіків є господарсько-побутова сфера (загальний показник – 2,92), що вказує на орієнтацію на практичну організацію сімейного життя, розподіл обов'язків і забезпечення побутового функціонування сім'ї. Це може свідчити про традиційно-рольову установку, в якій сім'я розглядається як система, що потребує структурованості та ефективного господарського управління.

Другою за значущістю є особистісна ідентифікація з дружиною (2,56), що відображає важливість емоційно-особистісного зв'язку, прийняття партнера як значущої частини власного «Я» та певного рівня психологічної включеності у шлюбні стосунки. Це свідчить про поєднання у чоловіків як прагматичних, так і емоційно-ідентифікаційних компонентів сімейних цінностей.

Батьківсько-виховна цінність має середній рівень вираженості (1,83), що вказує на помірну орієнтацію чоловіків на участь у вихованні дітей. Це може свідчити про традиційний розподіл ролей, де виховна функція частково делегується або сприймається як менш пріоритетна порівняно з господарськими аспектами.

Ще нижчі показники мають емоційно-психотерапевтична функція (1,25) та соціальна активність (1,0), що свідчить про відносно слабку орієнтацію чоловіків на емоційну підтримку у шлюбі та спільну соціальну діяльність із партнеркою. Це може вказувати на те, що емоційна регуляція та соціальна інтеграція сім'ї не розглядаються як провідні сімейні функції.

Найнижчі значення зафіксовано за шкалою зовнішньої привабливості (0,86), що свідчить про мінімальну значущість зовнішнього вигляду партнера як сімейної цінності у чоловічій вибірці.

Щодо показників інтимно-сексуальної сфери (1,4) та очікувань соціальної активності (1,0), вони також мають низьку вираженість, що може вказувати на їхню другорядну роль у структурі сімейних цінностей чоловіків у даній вибірці.

Таким чином, ієрархія сімейних цінностей у чоловіків характеризується домінуванням практично-організаційних аспектів (господарсько-побутова сфера) та помірною значущістю емоційно-ідентифікаційних компонентів, при відносно низькій ролі емоційно-психологічних, соціальних та зовнішньо-орієнтованих характеристик. Це свідчить про переважання функціонально-прагматичного підходу до сімейних ролей із частковим включенням емоційного компоненту.

Отримані результати за методикою «Рольові очікування та домагання у шлюбі» (див. рис. 2.9) у групі жінок свідчать про нерівномірну структуру сімейних цінностей та певну ієрархію шлюбних установок, де провідне місце посідає інтимно-сексуальна сфера.

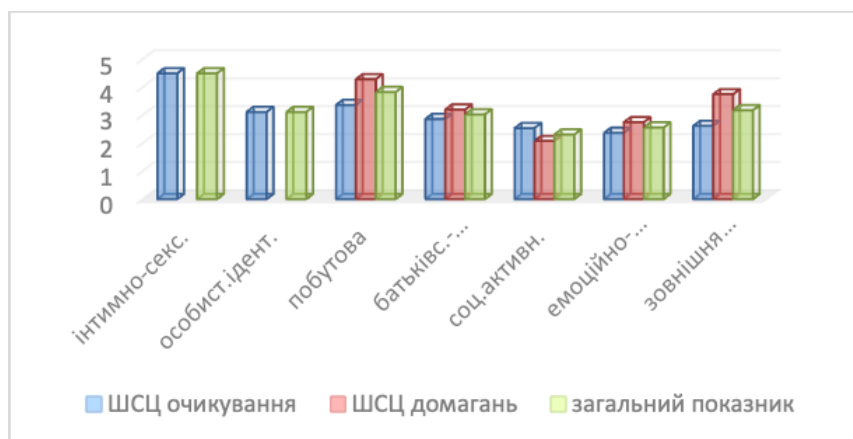

Рис. 2.9. Розподіл показників сімейних цінностей в групі жінок згідно методики «Рольові очікування та домагання у шлюбі»

Саме цей показник має найвищі значення як у сфері очікувань, так і в загальному профілі, що вказує на значущість для респонденток емоційно-інтимної гармонії у шлюбі та високий рівень орієнтації на якість подружніх взаємин у цій площині.

Досить вираженими також є показники особистісної ідентифікації з чоловіком, що свідчить про тенденцію до сприйняття партнера як важливої частини власної життєвої ідентичності та потребу у психологічній близькості, спільності цінностей і поглядів. Господарсько-побутова сфера займає середні позиції, що відображає помірну орієнтацію на організацію спільного побуту та розподіл сімейних обов'язків, без надмірної їх домінантності у системі сімейних пріоритетів.

Батьківсько-виховна сфера має середній рівень вираженості, що може свідчити про сприйняття батьківства як важливої, але не провідної складової сімейного життя. Натомість соціальна активність характеризується відносно нижчими показниками, що вказує на певне зниження значущості професійної самореалізації та зовнішньої соціальної включеності в структурі сімейних цінностей жінок даної групи.

Емоційно-психотерапевтична функція сім'ї також представлена на нижчому рівні, що може свідчити про недостатню орієнтацію на сприйняття сім'ї як основного джерела емоційної підтримки та психологічного відновлення, або ж про очікування більшої самостійності в регуляції емоційного стану. Показник зовнішньої привабливості займає проміжне положення, що відображає помірну значущість зовнішнього вигляду як фактора сімейної гармонії та партнерських відносин.

Загалом аналіз співвідношення очікувань і домагань демонструє певну розбіжність між окремими сферами, що може свідчити про неоднорідність шлюбних установок та наявність внутрішніх суперечностей у системі сімейних цінностей. Найбільш узгодженою та домінуючою є інтимно-сексуальна сфера, тоді як соціальна активність та емоційно-психотерапевтична функція сім'ї виступають менш значущими компонентами, що формує специфічний профіль сімейних орієнтацій, характерний для даної вибірки жінок.

Аналіз ієрархії сімейних цінностей у жінок показав, що вони надають сімейним аспектам більшого значення порівняно з чоловіками. Жінки орієнтуються на різні сторони сімейного життя, зокрема побутову організацію, виховання дітей та емоційну підтримку, що відображає їхнє прагнення до формування гармонійних сімейних взаємин.

У цілому, жінки висувають вищі вимоги як до себе, так і до партнера у сфері сімейного життя. Вони прагнуть досягти рівноваги між власними очікуваннями та

вимогами до партнера, що проявляється у їхньому ставленні до розподілу сімейних обов'язків, емоційної взаємодії та зовнішньої привабливості.

Наступним етапом стало визначення рівня узгодженості сімейних цінностей у подружніх пар, який розраховувався як різниця між показниками шкали сімейних цінностей у чоловіка й дружини. Чим менша ця різниця, тим вищим є рівень узгодженості уявлень подружжя щодо найважливіших сфер сімейного життя. Отримані результати представлені на рис.2.10.

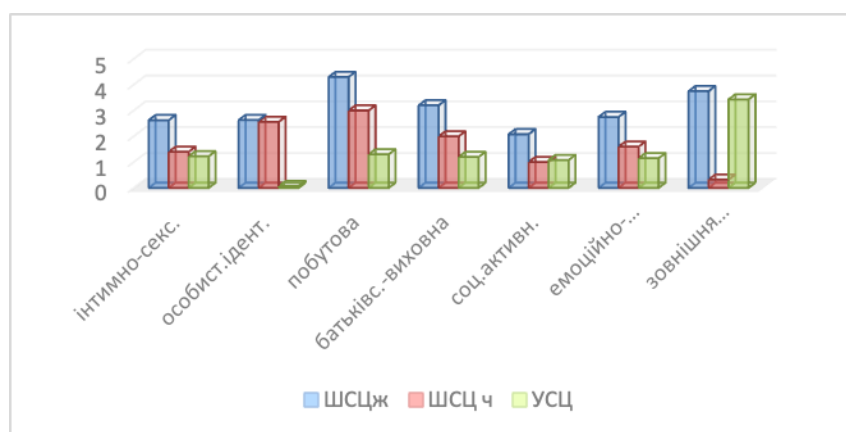

Рис. 2.10. Результати дослідження узгодженості ролей у групі чоловіків

Отже, відповідно до діаграми можна констатувати, що уявлення чоловіків про те, як їх сприймають жінки, не повністю збігаються з їх власним уявленням про свою роль у сім'ї. Водночас слід зазначити, що ця різниця між очікуваннями та домаганнями є незначною, тобто не має конфліктного характеру, оскільки становить менше 3 балів. Таким чином, можна говорити про певний рівень узгодженості сімейних цінностей у групі чоловіків.

Водночас за шкалою «зовнішня привабливість» виявлено неузгодженість рольових очікувань, тобто розбіжності між домаганнями жінок і очікуваннями чоловіків щодо зовнішності. Ці розбіжності набувають потенційно конфліктного характеру. Це свідчить про те, що існують відмінності у стандартах і уявленнях щодо зовнішнього вигляду: очікування, які формуються у чоловіків стосовно жінок, не завжди відповідають тому, як жінки самі оцінюють власну привабливість або які критерії вважають для себе значущими. Аналогічно, у жінок можуть бути сформовані уявлення щодо зовнішності чоловіків, які не збігаються з чоловічими уявленнями про власну привабливість та її важливість.

Подібна «неузгодженість» може бути зумовлена впливом соціокультурних факторів, медіа, а також індивідуального досвіду, які формують різні стандарти краси та привабливості для кожної статі. У результаті очікування однієї сторони можуть не відповідати реальним уявленням та потребам іншої, що потенційно спричиняє непорозуміння або напруженість у стосунках.

Для більшої наочності отримані показники було переведено у середні значення в обох досліджуваних групах.

Таблиця 2.3.

Результати дослідження узгодженості сімейних цінностей чоловіків

Семейні цінності	Інтимно-сексуальна	Особистісна ідентифікація з чоловіком	Господарсько-побутова	Батьківсько-виховна	Соціальна активність	Емоційно-психотерапевтична	Зовн. привабливість
ШСЦ ж	2,625	2,63	4,3	3,2	2,08	2,75	3,75
ШСЦ ч	1,4	2,56	3	2	1	1,6	0,32
УСЦ	1,225	0,07	1,3	1,2	1,08	1,15	3,43

Прим.: ШСЦ- шкала сімейних цінностей; УСЦ - узгодженість сімейних цінностей

Результати дослідження узгодженості сімейних цінностей чоловіків свідчать про наявність як узгоджених, так і розбіжних уявлень між партнерами щодо значущості різних сфер сімейного життя. Загалом спостерігається середній рівень узгодженості сімейних цінностей, однак його вираженість істотно варіює залежно від конкретної сфери.

Найбільш узгодженою виявилася сфера особистісної ідентифікації із партнером, де показники чоловіків (2,56) і жінок (2,63) є майже ідентичними, а рівень неузгодженості мінімальний (УСЦ = 0,07), що засвідчує високий рівень емоційної близькості, взаємного прийняття та схожості уявлень щодо партнерства в шлюбі, що є важливою основою стабільних сімейних відносин.

У господарсько-побутовій сфері спостерігається помірною узгодженість (УСЦ = 1,3), при цьому жінки демонструють значно вищі показники (4,3), ніж чоловіки (3,0). Це вказує на більшу орієнтацію жінок на організацію побуту та розподіл сімейних

обов'язків, тоді як у чоловіків ці аспекти мають дещо нижчу значущість, що може свідчити про часткову неузгодженість рольових очікувань.

Подібна тенденція простежується і у батьківсько-виховній сфері, де показники жінок (3,2) перевищують чоловічі (2,0), а рівень узгодженості є помірним (УСЦ = 1,2), тобто жінки більшою мірою орієнтовані на виховну функцію сім'ї, тоді як чоловіки можуть надавати їй меншої значущості або менш активно включатися у виховний процес.

У сфері соціальної активності також виявлено розбіжності (УСЦ = 1,08), оскільки жінки (2,08) демонструють вищу орієнтацію на соціальну взаємодію сім'ї, ніж чоловіки (1,0), що говорить про різне бачення ролі сім'ї в соціальному середовищі та ступеня залученості подружжя до суспільної діяльності.

Емоційно-психотерапевтична сфера характеризується середнім рівнем узгодженості (УСЦ = 1,15), де жінки (2,75) надають більшого значення емоційній підтримці у шлюбі, ніж чоловіки (1,6). Це свідчить про те, що потреба в емоційній взаємопідтримці більш виражена у жінок, тоді як чоловіки можуть недооцінювати її значущість.

У сфері інтимно-сексуальних стосунків також спостерігається помірна неузгодженість (УСЦ = 1,225), оскільки жінки (2,625) оцінюють її як більш значущу порівняно з чоловіками (1,4). Це свідчить про різне сприйняття ролі інтимної гармонії у структурі сімейного благополуччя.

Найбільша неузгодженість виявлена у сфері зовнішньої привабливості партнера (УСЦ = 3,43), де жінки (3,75) надають значно більшого значення цьому аспекту, ніж чоловіки (0,32). Це свідчить про суттєві відмінності у ціннісних орієнтаціях щодо фізичної привабливості як складової шлюбних відносин і може бути потенційним джерелом напруження у взаємодії подружжя.

Таким чином, дослідження узгодженості сімейних ролей у групі чоловіків показало наявність певних розбіжностей і недостатньої узгодженості за більшістю рольових позицій. Чоловіки схильні вважати, що жінки висувають вищі вимоги та очікування щодо виконання сімейних ролей, ніж вони самі готові реалізовувати. Зокрема, жінки демонструють значно вищі очікування стосовно участі чоловіків у веденні домашнього господарства, а також чоловіки й жінки по-різному сприймають

роль чоловіка в суспільній активності та наданні емоційної підтримки. Подібні відмінності можуть бути пов'язані із сучасними трансформаціями у розумінні гендерних ролей, коли жінки орієнтуються на більш рівноправний розподіл сімейних обов'язків, тоді як чоловіки не завжди повною мірою усвідомлюють ці зміни. Результати дослідження дозволяють зробити висновок, що найбільш гармонізованою сферою сімейних цінностей є особистісна ідентифікація з партнером, тоді як найбільші розбіжності стосуються зовнішньої привабливості та частково господарсько-побутової і виховної сфер. Виявлені особливості свідчать про необхідність подальшого розвитку взаєморозуміння між партнерами та узгодження рольових очікувань у шлюбі як умови стабільності сімейних відносин.

У процесі дослідження узгодженості сімейних ролей у групі жінок було отримано наступні результати (див. рис. 2.11).

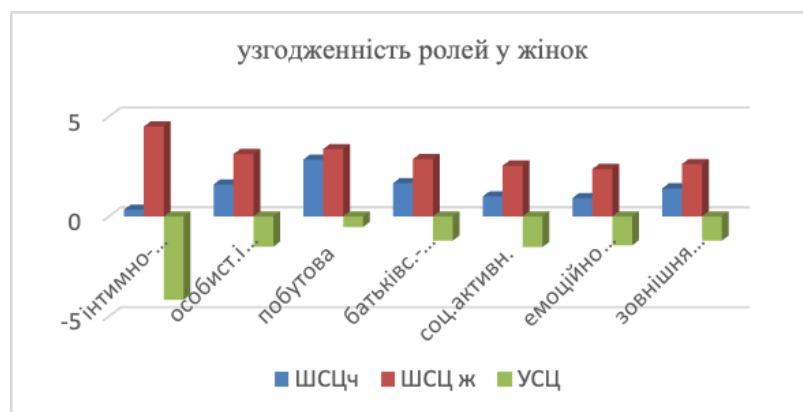

Рис. 2.11. Результати дослідження узгодженості ролей у групі жінок

На рисунку 2.11. простежується суттєва розбіжність і виражена неузгодженість сімейних цінностей між домаганнями чоловіків та очікуваннями жінок, при цьому різниця характеризується негативним показником.

Результати, подані в таблиці 2.4., відображають узгодженість сімейних цінностей у жінки/дружини й дозволяють проаналізувати співвідношення її уявлень із показниками партнера за різними сферами сімейного життя. Загалом спостерігається переважання від'ємних значень показника узгодженості (УСЦ), що засвідчує наявність розбіжностей у більшості сімейних цінностей між партнерами, однак ступінь цих розбіжностей є різним.

Найбільш виражена неузгодженість виявлена у сфері інтимно-сексуальних цінностей (УСЦ = -4,17). Жінка демонструє значно-вищий рівень значущості цієї сфери (ШСЦ = 4,5) порівняно із чоловіком (ШСЦ = 0,33), що вказує на суттєві відмінності у сприйнятті ролі інтимної близькості у шлюбі, що говорить про різний рівень потреб, очікувань чи емоційного залучення партнерів у цій сфері.

Високий рівень розбіжностей також спостерігається у сфері особистісної ідентифікації з чоловіком (УСЦ = -1,52). Жінки мають значно вищі показники (3,12) порівняно з чоловіками (1,6), що свідчить про різне розуміння емоційної близькості, партнерства та ступеня включеності у взаємини.

Таблиця 2.4.

Результати дослідження узгодженості сімейних цінностей жінки/дружини

Семейні цінності	Інтимно-сексуальна	Особистісна ідентифікація з чоловіком	Господарсько-побутова	Батьківсько-виховна	Соціальна активність	Емоційно-психотерапевтична	Зовнішня привабливість
ШСЦ ч	0,33	1,6	2,84	1,66	1	0,92	1,4
ШСЦ ж	4,5	3,12	3,37	2,87	2,54	2,37	2,62
УСЦ	-4,17	-1,52	-0,53	-1,21	-1,54	-1,45	-1,22

Прим.: ШСЦ – шкала сімейних цінностей; УСЦ – узгодженість сімейних цінностей

У господарсько-побутовій сфері також фіксується неузгодженість (УСЦ = -0,53), хоча вона є менш вираженою порівняно із попередніми шкалами. Жінка демонструє вищу значущість цієї сфери (3,37), ніж чоловік (2,84), що може вказувати на більшу орієнтацію дружини на організацію побуту та сімейних обов'язків.

У батьківсько-виховній сфері спостерігається помірна неузгодженість (УСЦ = -1,21), де жінка (2,87) перевищує чоловіка (1,66), тобто більша залученість або відповідальність жінки у питаннях виховання дітей, тоді як чоловік надає цій сфері менше значення. Подібна тенденція простежується у сфері соціальної активності (УСЦ = -1,54), де жінка (2,54) має вищі показники порівняно з чоловіком (1,0). Це говорить про різні уявлення щодо участі сім'ї у соціальному житті та рівня відкритості до зовнішніх соціальних взаємодій. В емоційно-психотерапевтичній сфері також виявлено неузгодженість (УСЦ = -1,45): жінка (2,37) значно більше орієнтована на

емоційну підтримку у шлюбі, ніж чоловік (0,92). Це може вказувати на різний рівень потреби в емоційній взаємодії та підтримці в парі. У сфері зовнішньої привабливості партнера (УСЦ = -1,22) жінка (2,62) також оцінює її як більш значущу, ніж чоловік (1,4), що свідчить про різне сприйняття ролі фізичної привабливості у структурі подружніх відносин.

Отже, результати аналізу демонструють загальну тенденцію до переважання розбіжностей у сімейних цінностях між партнерами, особливо у сфері інтимних відносин та емоційної взаємодії. Найменша, але все ж наявна неузгодженість простежується у господарсько-побутовій сфері. Виявлені особливості засвідчують різницю у рольових очікуваннях й ціннісних орієнтаціях подружжя, що потребує подальшого психологічного аналізу для розуміння потенційних зон сімейної напруги та пошуку шляхів гармонізації взаємин.

Результати, подані в таблиці 2.5, відображають порівняльний аналіз сімейних цінностей у групах жінок й чоловіків із використанням критерію U-Манна-Уїтні. Найбільш виражені статистично значущі відмінності виявлено у сфері інтимно-сексуальних цінностей, де зафіксовано високий рівень значущості ($p < 0,001$). Жінки демонструють суттєво вищі середні показники (4,500) порівняно з чоловіками (1,417), що свідчить про різне ставлення до інтимної сфери та її ролі у подружніх стосунках.

Також виявлено статистично значущі відмінності у сфері батьківсько-виховних домагань ($p < 0,05$): жінки (3,208) мають вищі показники порівняно із чоловіками (1,667), що вказує на більшу орієнтацію жінок на участь у вихованні дітей і відповідальність за цей процес.

Таблиця 2.5

Результати порівняльного аналізу (критерій U-Манна-Уїтні) за методикою «Рольові очікування та домагання у шлюбі»

Названияшкал	Ср.знач.в групі «жінки»	Ср.знач.в групі «чоловіки»	Емпіричне значення критерію	Рівень значущості
Інтимно-сексуальна	4.500	1.417	509.0	0***
Ідентифікаціяз	3.125	2.625	347.0	0.195

партнером				
ГосПЦочікування	3.375	2.958	316.0	0.553
ГосПЦдомагання	4.292	2.917	371.0	0.078
БВЦочікування	2.875	2.042	339.0	0.274
БВЦдомагання	3.208	1.667	400.0	0.014*
Соц. акт очікування	2.542	1.000	416.0	0.007**
Соц. акт домагання	2.083	1.000	341.0	0.255
Емоц-терапевт очікування	2.375	1.625	337.5	0.291
Емоц-терап домагання	2.750	0.958	435.5	0.001***
Зовн. приваб очікування	2.625	0.333	452.0	0***
Зовн. приваб домагання	3.750	1.458	459.0	0***

Примітка: * - $p < 0,05$, ** - $p < 0,01$, *** - $p < 0,001$

У сфері соціальної активності (очікування) також зафіксовано значущі відмінності ($p < 0,01$): жінки (2,542) перевищують чоловіків (1,000), що підкреслює більш високу соціальну орієнтацію й відкритість до зовнішньої взаємодії у жінок. Особливо високий рівень значущості виявлено у емоційно-психотерапевтичній сфері (домагання) ($p < 0,001$), де жінки (2,750) значно перевищують чоловіків (0,958). Це засвідчує значно вищу потребу жінок у емоційній підтримці, взаєморозумінні та психологічній близькості у шлюбі.

Аналогічно, у сфері зовнішньої привабливості як в очікуваннях ($p < 0,001$), так і в домаганнях ($p < 0,001$) спостерігаються найвищі рівні розбіжностей. Жінки демонструють значно вищі показники (2,625 та 3,750 відповідно) порівняно із чоловіками (0,333 та 1,458), що вказує на суттєві відмінності у сприйнятті ролі фізичної привабливості партнера у структурі сімейних відносин.

Водночас у низці сфер статистично-значущих відмінностей не виявлено. Зокрема, у сфері особистісної ідентифікації із партнером ($p = 0,195$), господарсько-побутових очікувань ($p = 0,553$) й домагань ($p = 0,078$), а також у соціальній активності домагань ($p = 0,255$) й емоційно-психотерапевтичних очікуваннях ($p = 0,291$) різниця між групами не є статистично значущою. Це говорить про відносну схожість уявлень чоловіків і жінок щодо цих аспектів сімейного життя.

Отже, результати порівняльного аналізу дозволяють зробити висновок, що найбільш виражені гендерні відмінності спостерігаються у сферах інтимно-

сексуальних відносин, емоційної підтримки та зовнішньої привабливості, тоді як у сфері рольової ідентифікації та побутових очікувань виявлено відносну узгодженість. Отримані дані підтверджують наявність специфічних гендерних особливостей у структурі сімейних ціннісних орієнтацій та підкреслюють важливість урахування цих відмінностей у психологічному супроводі подружніх пар.

Однією з ключових складових партнерських і шлюбних взаємин є рівень емоційної близькості й прояву кохання у парі. Для дослідження цього феномену було використано методику «Шкала кохання і симпатії». На першому етапі було проаналізовано загальний рівень емоційного клімату між подружжям (рис.2.12.).

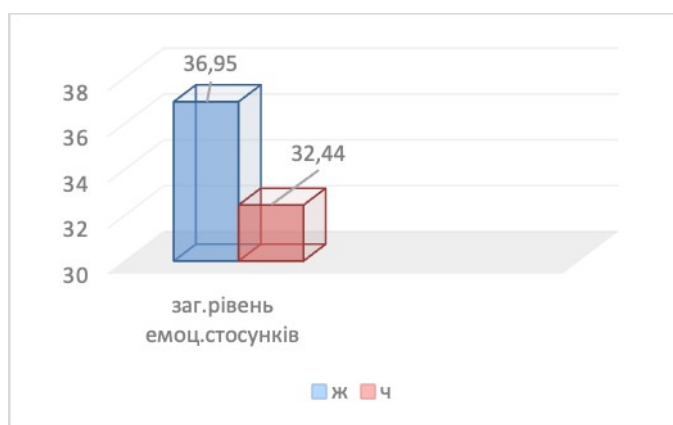

Рис.2.12. Результати дослідження загального рівня емоційних стосунків

На рисунку 2.12. бачимо, що вищий показник за шкалою «загальний рівень емоційних стосунків» характерний для жінок. Зокрема, жінки демонструють більш виражену емоційність та глибше переживання почуттів ($M=36,95$), тоді як у чоловіків цей показник є нижчим ($M=32,44$). Такі результати можуть свідчити про більшу емоційну чутливість жінок чи схильність до більш відкритого прояву емоцій порівняно з чоловіками. Подібні відмінності можуть бути зумовлені соціально-культурними, біологічними та психологічними чинниками. Зокрема, значний вплив мають суспільні стереотипи, відповідно до яких жінок частіше заохочують до емоційної відкритості, тоді як чоловіків виховують у дусі стриманості та контролю над власними переживаннями. Це, своєю чергою, впливає на особливості сприйняття та вираження почуттів представниками різних статей.

Наступним етапом дослідження стало порівняння показників за шкалами «кохання» та «симпатія», отриманих у групах жінок і чоловіків.

Рис.2.12. Результати дослідження за шкалами кохання та симпатії

Отже, як за шкалою «кохання», так і за шкалою «симпатії» у групі жінок виявлено вищі показники порівняно із групою чоловіків. Варто зазначити, що у жінок ці показники перебувають на рівні вище-середнього, тоді як у чоловіків вони наближені до середніх значень.

Зокрема, за шкалою «кохання», яка охоплює такі компоненти, як прихильність, турбота та ступінь інтимності у стосунках, середні показники у жінок є вищими, ніж у чоловіків ($M=18,25$ та $15,08$ відповідно). Такі результати можуть пояснюватися впливом соціальних, культурних і психологічних чинників. Традиційно жінкам приписують риси, пов'язані з емоційною чуйністю, турботливістю та орієнтацією на побудову близьких міжособистісних взаємин. У багатьох культурах жінок із раннього віку заохочують до відкритого вираження почуттів, демонстрації прихильності та підтримання емоційної близькості, що може позначатися на вищих показниках за шкалою кохання. Крім того, жінки зазвичай виявляють більшу готовність до емоційної відкритості й обговорення переживань, що сприяє формуванню глибшої інтимності у стосунках.

За шкалою «симпатії», яка відображає рівень поваги, захоплення та відчуття близькості із партнером, також виявлено певні відмінності, хоча вони є менш вираженими. У жінок $M=18,7$ за цією шкалою, тоді як у чоловіків $M=17,36$. Отримані результати свідчать про наявність у обох груп тенденції до емоційної зацікавленості партнером й позитивного ставлення один до одного.

Результати, подані в таблиці 2.6, відображають порівняльний аналіз емоційних характеристик подружніх стосунків у групах жінок і чоловіків згідно методики «Шкала кохання і симпатії» із використанням критерію U-Манна-Уїтні.

Таблиця 2.6

Результати порівняльного аналізу (критерій U-Манна-Уїтні) за методикою «Шкала кохання і симпатії»

Названияшквал	Ср.знач.в групі «жінки»	Ср.знач.в групі «чоловіки»	Емпиричене значення критерію	Рівень значущості
симпатія	17.875	17.292	311.0	0.633
кохання	18.250	15.125	395.5	0.026*
загальний рівень емоційних стосунків	36.958	32.417	372.0	0.082
суб'єктивна задоволеність шлюбом	7.375	5.375	436.0	0.002**

Примітка: *- $p < 0,05$, **- $p < 0,01$

Отримані дані свідчать про те, що за показником «симпатія» статистично-значущих відмінностей між групами не виявлено. Середні значення у жінок (17,875) та чоловіків (17,292) є практично однаковими, що вказує на подібний рівень позитивного емоційного ставлення та міжособистісної прихильності, яка не має глибокого романтичного характеру.

Водночас за показником «кохання» виявлено статистично значущі відмінності ($p < 0,05$). Жінки демонструють вищі середні значення (18,250) порівняно із чоловіками (15,125), що говорить про більш виражене переживання глибокого емоційного залучення, романтичної прив'язаності та інтенсивності почуттів у жінок. Це може вказувати на більш емоційно-насичене сприйняття шлюбних відносин із боку жінок.

За показником загального рівня емоційних стосунків статистично-значущих відмінностей не виявлено ($p = 0,082$), хоча спостерігається тенденція до вищих значень у жінок (36,958) порівняно із чоловіками (32,417). Це говорить про загалом більш позитивну емоційну оцінку стосунків жінками, однак без достатнього рівня статистичної підтверженості різниць.

Найбільш виражені статистично значущі відмінності зафіксовано у показнику «суб'єктивна задоволеність шлюбом» ($p < 0,01$). Жінки демонструють вищий рівень задоволеності (7,375) порівняно із чоловіками (5,375), що свідчить про більш

позитивне суб'єктивне сприйняття шлюбних відносин жінками, а також про вищу емоційну оцінку якості подружнього життя.

Отже, результати згідно методики «Шкала кохання і симпатії» показують, що основні гендерні відмінності стосуються насамперед глибини емоційного переживання кохання та рівня задоволеності шлюбом, які є вищими у жінок. Водночас рівень симпатії й загальна емоційна оцінка стосунків суттєво не відрізняються між групами, що свідчить про часткову емоційну узгодженість подружніх партнерів.

З метою дослідження взаємозв'язків батьківських установок та особливостей вибору шлюбного партнера, було проведено кореляційний аналіз.

Для встановлення зв'язків між показниками методик «ШСО» та «Рольові очікування і домагання у шлюбі» у групі жінок застосовано коефіцієнт кореляції Пірсона (див. табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Результати кореляційного аналізу в групі жінок

	ІСЦ	Ідент	ГПЦ очік	ГПЦ притяз	БВЦ очікув	БВЦ пр	СА очікув	СА пр	ЕТЦ очікув	ЕТЦ пр	Приваб очікув	Привабл пр
згуртованість	0.104	-0.16	-0.186	0.022	-0.128	0.013	-0.15	-0.211	-0.272	-0.38	-0.21	-0.316
експресивність	0.013	-0.324	-0.237	0.221	-0.045	-0.013	-0.044	-0.061	-0.452*	-0.18	-0.236	-0.138
конфлікт	-0.338	-0.245	0.115	-0.319	0.045	-0.195	-0.04	-0.262	0.053	-0.221	0.025	-0.165
незалежність	0.217	-0.396	-0.507*	0.101	-0.211	0.092	0.033	-0.129	-0.442*	-0.238	-0.167	0.15
досягнення	-0.092	-0.357	0.222	-0.106	0.012	0.034	0.271	-0.04	-0.097	-0.166	-0.032	0.147
Інтелект-культ	-0.072	-0.283	0.07	-0.12	-0.084	0.049	-0.158	-0.107	-0.466*	-0.272	-0.38	-0.392
відпочинок	-0.113	-0.333	-0.037	-0.237	-0.294	-0.18	-0.148	-0.106	-0.32	-0.128	-0.352	-0.183
мораль	-0.055	-0.033	0.208	-0.155	0.093	0.21	-0.01	0.053	-0.042	0.004	-0.101	-0.049
організація	-0.106	0.112	0.04	-0.328	-0.217	-0.256	-0.088	-0.001	0.056	0.005	-0.249	-0.152
контроль	0.019	0.008	0.254	-0.08	0.068	0.113	-0.078	0.137	-0.075	0.049	-0.142	-0.024

Прим.:*- $p < 0,05$

У результаті кореляційного аналізу у групі жінок виявлено переважно слабкі й помірні взаємозв'язки між показниками сімейних цінностей і параметрами шлюбних установок, однак частина з них є статистично-значущою ($p < 0,05$), що дозволяє окреслити певні психологічні тенденції у структурі сімейних орієнтацій. Показник експресивності сімейної взаємодії має значущий-негативний зв'язок із очікуваннями щодо емоційно-ціннісної сфери (ЕТЦ очікування, $r = -0,452$). Тобто, чим більше жінки орієнтовані на відкритість, емоційне вираження та демонстративність у сім'ї, тим

нижче вони оцінюють або очікують реалізацію емоційно-ціннісної підтримки у шлюбі. Така закономірність може вказувати на певний внутрішній дисбаланс: емоційно-експресивні респондентки, ймовірно, не знаходять достатнього рівня емоційної взаємності у партнерстві або ж формують більш критичні очікування щодо емоційної насиченості сімейного життя.

Значущі негативні кореляції виявлено також між незалежністю як сімейною цінністю та низкою показників. Зокрема, незалежність має обернений зв'язок із ГПЦ очікування ($r = -0,507$) та ЕТЦ очікування ($r = -0,442$). Тобто, чим вищою є орієнтація жінок на автономність, самостійність і збереження особистісної незалежності у шлюбі, тим нижчими є їхні очікування щодо партнерської взаємодії та емоційної підтримки. Ймовірно, у даній групі автономність виступає як компенсаторна стратегія, що формується на тлі зниження очікувань від партнера або зменшення значущості емоційної взаємозалежності у шлюбі.

Подібна тенденція простежується і щодо інтелектуально-культурної орієнтації, яка також має значущий негативний зв'язок з ЕТЦ очікування ($r = -0,466$). Тобто, жінки, які надають більшого значення інтелектуальному розвитку, культурному рівню та пізнавальній активності у сім'ї, меншою мірою орієнтуються на емоційно-ціннісну насиченість шлюбних відносин. Інакше кажучи, когнітивно-орієнтовані установки певною мірою витісняють емоційно-почуттєвий компонент у структурі сімейних очікувань.

Отже, у групі жінок спостерігається тенденція до протиставлення автономно-інтелектуальних орієнтацій та емоційно-експресивних очікувань у шлюбі. Підвищення значущості незалежності та інтелектуально-культурного розвитку супроводжується зниженням очікувань щодо емоційної взаємності та партнерської залученості. Це дозволяє припустити, що сучасні шлюбні установки жінок характеризуються певною диференціацією ціннісних пріоритетів, де емоційна залежність від партнера поступається місцем самодостатності та особистісному розвитку.

У результаті кореляційного аналізу у групі чоловіків виявлено як поодинокі статистично значущі зв'язки, так і загальну тенденцію до помірно диференційованої структури взаємозв'язків між сімейними цінностями та шлюбними установками (табл. 2.8). Загалом кореляції переважно слабкі або помірні, що свідчить про відносну

автономність окремих компонентів сімейної системи у чоловічій вибірці, однак окремі показники демонструють змістовно важливі закономірності.

Таблиця 2.8

Результати кореляційного аналізу в групі чоловіків

	ІСС	Ідент	ГосПЦ очік	ГосПЦ пр	БВЦ очі	БВЦ пр	СА очік	САпр	ЕТЦ очік	ЕТЦпр	Привабл очі	Привабл пр
Згуртованість	0.195	-0.133	-0.328	0.032	-0.145	-0.236	0.136	-0.139	-0.034	0.223	0.236	0.263
експресивність	-0.31	-0.13	-0.136	0.183	-0.236	-0.032	-0.055	0.204	0.074	0.046	0.032	0.057
конфлікт	-0.101	0.316	0.53**	-0.287	0.057	0.31	0	0.11	-0.124	-0.186	-0.31	-0.25
незалежність	-0.115	-0.236	-0.202	0.087	-0.051	-0.139	0	0.049	0.04	0.125	0.139	0.062
досягнення	0.181	0.017	-0.199	0.14	0.108	-0.073	-0.042	-0.258	0.081	0.076	0.073	0.1
інтелект-культ	-0.431*	0.126	0.299	-0.03	0	0.247	-0.107	0.218	0.027	-0.198	-0.247	-0.211
відпочинок	0.325	-0.17	-0.414*	0.206	0.092	-0.25	0	-0.177	0.109	0.192	0.25	0.231
мораль	0.315	0.07	-0.085	-0.066	0.077	-0.086	0.09	-0.293	-0.035	0.111	0.086	0.105
організація	0.202	0.101	-0.144	0.125	0.171	-0.033	-0.057	-0.351	0.113	0.046	0.033	0.039
контроль	-0.02	-0.029	0.273	-0.232	-0.093	0.084	0.073	0.267	-0.207	-0.11	-0.084	-0.094

Прим.: *- $p < 0,05$, **- $p < 0,01$

Найбільш вираженим і статистично значущим є зв'язок між конфліктністю у сімейних цінностях й господарсько-побутовими ЦО (ГосПЦ очікування), який є позитивним і досить високим ($r = 0,53$; $p < 0,01$). Тобто, чим вищою є схильність чоловіків до конфліктності у сімейній взаємодії, тим більш значущими для них стають очікування щодо організаційно-побутової сфери шлюбу. Ймовірно, у даному випадку конфліктність пов'язана не лише із емоційною напругою, а й із підвищеним фокусом на функціонально-побутових аспектах сімейного життя як потенційній зоні контролю або напруги.

Ще один значущий негативний зв'язок виявлено між орієнтацією на інтелектуально-культурні цінності та ІСС ($r = -0,431$; $p < 0,05$). Тобто, підвищення значущості інтелектуального розвитку у сім'ї супроводжується зниженням певних інтеграційних чи соціально-сімейних установок (залежно від змісту шкали ІСС у методиці). У психологічному плані це може відображати тенденцію до індивідуалізації ціннісної системи чоловіків, коли інтелектуально-особистісний розвиток частково витісняє орієнтацію на сімейну інтегрованість.

Також встановлено значущий негативний зв'язок між орієнтацією на відпочинок і господарсько-побутовими цінностями очікувань ($r = -0,414$; $p < 0,05$). Це означає, що чим більш важливим для чоловіків є відпочинок і рекреаційна складова сімейного життя, тим менш значущими для них є очікування щодо побутово-організаційної активності у шлюбі. Така закономірність може відображати прагнення до зниження навантаження та уникнення побутових обов'язків через акцент на відновленні ресурсів і дозвіллі.

Інші виявлені кореляції, хоча й не досягають рівня статистичної значущості, демонструють певні тенденції. Зокрема, незалежність і досягнення у більшості випадків мають слабкі зв'язки з шлюбними установками, що може свідчити про їх відносну автономність у структурі чоловічих сімейних цінностей. Експресивність також не формує стійких значущих взаємозв'язків, що може вказувати на її другорядну роль у регуляції сімейних очікувань у даній групі.

Отже, у групі чоловіків сімейні цінності більшою мірою структуровані навколо функціонально-рольових і організаційних аспектів шлюбу, тоді як емоційно-експресивні компоненти не виступають провідними детермінантами. Водночас підвищення конфліктності та орієнтації на інтелектуально-культурні цінності пов'язане зі змінами у сфері сімейних очікувань, що свідчить про складну та частково суперечливу структуру шлюбних установок у чоловіків.

При дослідженні соціально-психологічного клімату в сім'ї, ступеня узгодженості ціннісних орієнтацій жінки й чоловіка, уявлень респондентів про батьківську сім'ю, а також їхніх оцінних установок щодо шлюбу було проведено кореляційний аналіз.

Аналіз здійснювався між показниками методик «Вимірювання установок у сімейній парі», «ШСО», «Рольові очікування і домагання у шлюбі», а також відповідями на запитання анкети щодо суб'єктивного задоволення шлюбом у групі чоловіків (див. табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Результати кореляційного аналізу між шкалами методик в групі чоловіків

	Згурт	Експрес	Конф-лікт	Незалежність	Досягнення	Мораль	Організація	Контроль	Ідентич	ГосПЦ очік	БВЦ пр	ЕТЦ пр	Привабл очі	Привабл пр
1	-0.326	-0.116	0.383	0.108	-0.196	-0.063	-0.116	0.174	0.294	0.37	0.325	-0.217	-0.325	-0.302

2	-0.495*	-0.158	0.47*	0.137	-0.352	-0.235	-0.305	0.415*	0.504*	0.512*	0.494*	-0.421*	-0.494*	-0.463*
3	-0.421*	0.024	0.148	0.318	-0.326	-0.383	-0.323	0.417*	0.347	0.292	0.383	-0.354	-0.383	-0.396
4	-0.158	-0.344	-0.221	0.326	0.135	0.099	0.103	0.014	0.114	0.128	0.168	-0.185	-0.168	-0.163
5	-0.374	-0.031	0.176	0.147	-0.454*	-0.348	-0.484*	0.432*	0.18	0.222	0.096	-0.084	-0.096	-0.179
6	-0.442*	-0.104	-0.097	0.329	-0.457*	-0.449*	-0.455*	0.524**	0.127	0.265	0.156	-0.192	-0.156	-0.207
7	0.531**	0.451*	-0.274	-0.401	0.3	0.134	0.211	-0.412*	-0.216	-0.17	-0.144	0.072	0.144	0.15
8	-0.585**	-0.462*	0.376	0.41*	-0.233	-0.069	-0.225	0.466*	0.362	0.498*	0.414*	-0.397	-0.414*	-0.485*
9	-0.098	0.127	-0.135	0.103	-0.127	-0.163	-0.144	0.063	-0.084	0.124	0.062	-0.073	-0.062	-0.052
10	-0.062	-0.146	-0.3	0.134	-0.013	-0.103	-0.012	0.052	0	-0.081	0.022	-0.032	-0.022	-0.022

Прим.: * $-p < 0,05$, ** $-p < 0,01$, *** $-p < 0,001$

У результаті аналізу кореляційних зв'язків між шкалами методик у групі чоловіків виявлено складну, багаторівневу систему взаємозв'язків між сімейними цінностями та параметрами шлюбних установок, у якій домінують як позитивні, так і негативні статистично-значущі кореляції, що свідчить про неоднорідність ціннісної структури сімейних уявлень.

Насамперед слід відзначити, що показник згуртованості демонструє низку значущих негативних зв'язків, зокрема з експресивністю ($r = -0,495$; $p < 0,05$) та інтелектуально-культурною орієнтацією ($r = -0,421$; $p < 0,05$). Це дозволяє припустити, що підвищення значущості емоційної відкритості та інтелектуально-культурного розвитку у чоловіків супроводжується зниженням орієнтації на сімейну згуртованість як інтегративну характеристику шлюбних відносин. Інакше кажучи, індивідуально-особистісні та експресивні орієнтації певною мірою конкурують із колективно-сімейною єдністю.

Показник конфліктності має значущий позитивний зв'язок із експресивністю ($r = 0,47$; $p < 0,05$), а також із ідентичністю ($r = 0,504$; $p < 0,05$) та господарсько-побутовими очікуваннями ($r = 0,512$; $p < 0,05$). Це свідчить про те, що підвищення емоційної виразності та включеності у сімейні ролі у чоловіків може супроводжуватися зростанням внутрішньосімейної напруженості, а також посиленням рольових очікувань у побутово-організаційній сфері. Таким чином, експресивність у даній

вибірці не виступає виключно позитивним чинником гармонізації стосунків, а може бути пов'язана з емоційною нестабільністю та рольовими суперечностями.

Важливим є також виявлений зв'язок між незалежністю та конфліктністю ($r = 0,415$; $p < 0,05$), а також між незалежністю та контролем ($r = 0,417$; $p < 0,05$). Це дозволяє інтерпретувати незалежність як амбівалентний фактор: з одного боку, вона пов'язана з прагненням до автономії, а з іншого — із підвищенням потреби у контролі та потенційною конфліктністю у шлюбі. У психологічному плані це може відображати напруження між індивідуалізацією та необхідністю координації сімейних ролей.

Показник досягнень має переважно негативні зв'язки з низкою сімейних характеристик, зокрема із згуртованістю та організацією (наприклад, $r = -0,454$; $r = -0,484$; $p < 0,05$), що свідчить про те, що орієнтація на особистісні досягнення у чоловіків може зменшувати значущість сімейної кооперації та структурованості побутового життя. Це узгоджується з тенденцією до індивідуалізації життєвих стратегій.

Особливої уваги заслуговують зв'язки емоційно-ціннісної сфери (ЕТЦ), які демонструють як позитивні, так і негативні кореляції залежно від підшкали. Наприклад, ЕТЦ-продуктивність має значущі негативні зв'язки з низкою параметрів (зокрема з конфліктністю та організацією), що може вказувати на зниження емоційної гармонії за умов зростання рольових або функціональних навантажень у сім'ї. Водночас у деяких випадках спостерігаються позитивні кореляції з контрольними та ідентифікаційними показниками, що свідчить про амбівалентний характер емоційної включеності у шлюбі.

Показники привабливості партнера (очікування і продуктивність) також демонструють значущі зв'язки з базовими сімейними цінностями, зокрема негативні кореляції зі згуртованістю та конфліктністю, що може свідчити про те, що оцінка партнера як привабливого пов'язана зі зниженням внутрішньосімейної напруги та підвищенням емоційної стабільності.

Отже, можна констатувати, що у групі чоловіків сімейно-рольова структура характеризується вираженою амбівалентністю: підвищення індивідуально-орієнтованих цінностей (незалежність, досягнення, інтелектуально-культурна спрямованість) часто супроводжується зниженням сімейної згуртованості та зростанням конфліктності. Водночас емоційна експресивність та рольова включеність

можуть як посилювати взаємодію у шлюбі, так і підвищувати рівень внутрішньосімейної напруги. Це свідчить про складну, багатофакторну організацію сімейних установок у чоловіків, де поєднуються тенденції до автономії, рольової диференціації та емоційної суперечливості у шлюбних відносинах.

Таблиця 2.10

Результати кореляційного аналізу між шкалами методик в групі жінок

	Згурт-ть	Експрес-ть	Неза-лежність	Відпо-чинок	Кон-троль	ГосПЦ-домаг	САпр	ЕТЦ пр	Задов-ть шлюбом
1	0.418*	0.424*	0.216	-0.058	-0.053	-0.036	0.177	0.053	0.168
2	0.233	0.237	0.259	-0.315	0.175	0.22	-0.005	0.052	-0.048
3	0.168	0.333	0.286	-0.257	0.257	0.526**	0.217	0.335	-0.007
4	0.489*	0.508*	0.477*	0.176	0.007	0.437*	0.174	0.235	0.382
5	0.138	0.12	-0.012	-0.345	0.259	0.652***	0.222	0.145	-0.277
6	0.097	0	-0.026	-0.48*	0.227	0.303	-0.029	-0.162	-0.442*
7	-0.009	-0.111	0.027	-0.17	0.028	-0.148	-0.493*	-0.42*	-0.199
8	-0.044	-0.468*	-0.175	-0.296	0.232	-0.239	-0.282	-0.237	-0.192
9	-0.074	-0.062	-0.132	-0.006	0.515**	0.349	0.186	0.252	0.14
10	0.08	0.294	0.32	0.112	0.401	-0.039	0.15	0.123	0.156

Прим.: * - $p < 0,05$, ** - $p < 0,01$, *** - $p < 0,001$

У результаті кореляційного аналізу у групі жінок виявлено складну та багатовимірну систему взаємозв'язків між сімейними цінностями, рольовими установками та задоволеністю шлюбом, що характеризується як позитивними, так і негативними статистично значущими кореляціями (див. табл. 2.10). Отримані результати свідчать про наявність диференційованої структури сімейних орієнтацій, у якій емоційні, рольові й ціннісні компоненти взаємопов'язані неоднозначно.

Насамперед слід відзначити, що згуртованість сімейних відносин має значущі позитивні зв'язки з експресивністю ($r = 0,424$; $p < 0,05$), що вказує на те, що підвищення емоційної відкритості та виразності у шлюбі сприяє посиленню відчуття сімейної єдності. Аналогічно, експресивність також позитивно пов'язана із загальною згуртованістю ($r = 0,424$; $p < 0,05$), що підкреслює її роль як важливого чинника емоційної інтеграції сімейної системи.

Важливим є виявлений зв'язок між господарсько-побутовими домаганнями та низкою сімейних характеристик. Зокрема, господарсько-побутові очікування мають значущий позитивний зв'язок із незалежністю ($r = 0,526$; $p < 0,01$) та експресивністю ($r = 0,437$; $p < 0,05$), що свідчить про те, що жінки, які орієнтуються на чіткий розподіл побутових ролей і організацію сімейного життя, водночас зберігають високу потребу в автономії та емоційному вираженні у стосунках. Це може відобразити прагнення до поєднання структурованості сімейного життя з особистісною свободою.

Особливої уваги заслуговує дуже сильний позитивний зв'язок між контрольними характеристиками та господарсько-побутовими домаганнями ($r = 0,652$; $p < 0,001$), що є найбільш вираженим у вибірці. Це свідчить про те, що підвищена потреба у контролі безпосередньо пов'язана з очікуваннями щодо організації побуту та регламентації сімейних процесів. У психологічному плані це може інтерпретуватися як тенденція до структурованості та управління сімейною взаємодією через побутово-рольову сферу.

Водночас виявлено низку негативних кореляцій із задоволеністю шлюбом. Зокрема, негативний зв'язок із господарсько-побутовими домаганнями ($r = -0,442$; $p < 0,05$) свідчить про те, що надмірна орієнтація на побутово-рольові очікування може знижувати загальне задоволення шлюбом. Це може вказувати на перевантаження рольовими вимогами або невідповідність між очікуваннями та реальністю сімейного функціонування.

Також варто відзначити негативний зв'язок між емоційно-ціннісною продуктивністю (ЕТЦ пр) та згуртованістю ($r = -0,493$; $p < 0,05$) і задоволеністю шлюбом ($r = -0,420$; $p < 0,05$). Тобто, надмірна емоційна включеність або високі емоційні очікування у шлюбі за певних умов не сприяють гармонізації стосунків, а навпаки -- можуть бути джерелом внутрішньої напруги або розчарування.

Окремо слід звернути увагу на значущий позитивний зв'язок між контрольними характеристиками та задоволеністю шлюбом у деяких випадках (наприклад, $r = 0,401$), що може свідчити про те, що певний рівень структурованості та керованості сімейних процесів позитивно впливає на суб'єктивне відчуття стабільності у шлюбі.

Отже, у групі жінок сімейна система характеризується поєднанням двох провідних тенденцій. З одного боку, емоційна експресивність і згуртованість виступають важливими чинниками гармонізації шлюбних відносин. З іншого боку,

надмірна рольова регламентація (особливо у сфері побуту та контролю) може як підвищувати структурованість сімейного життя, так і знижувати задоволеність шлюбом. Це говорить про складний баланс між емоційними потребами, рольовими очікуваннями та прагненням до автономії у структурі сімейних установок жінок.

Таким чином, отримані результати підкреслюють значущість соціальних ролей, індивідуальних уявлень й установок жінок у процесі формування та розвитку сімейних взаємин, а також їх вплив на емоційну відкритість, рівень згуртованості партнерів і загальне задоволення шлюбом. Подальшим етапом дослідження стало порівняння основних шкал між групами респондентів із використанням критерію U-Манна –Уїтні (див. табл. 2.11).

Зокрема, за шкалою «ставлення до дітей» виявлено, що чоловіки мають вищі середні показники (9,750) порівняно із жінками (7,667), що може свідчити про більшу орієнтацію чоловіків на цінність батьківства чи ідеалізоване уявлення про дитину в сім'ї ($p < 0,001$).

Узагальнена порівняльна матриця значень за ключовими шкалами чоловіків та жінок

Назва шкал	М «жінки»	М «чоловіки»	Емпіричне значення критерію	Рівень значущості
Ставлення до дітей	7.667	9.750	132.0	0.001***
Орієнтація на спільну/роздільну діяльність	9.875	7.917	414.5	0.007**
Ставлення до патріархального або егалітарного устрою сім'ї	9.083	11.750	66.0	0***
Задоволеність шлюбом	7.333	5.333	435.5	0.002**
Кохання	18.250	15.125	395.5	0.026*
Незалежність	5.333	4.333	413.0	0.008**
Контроль	2.875	4.167	153.0	0.005**
Інтимно-секс. сфера	4.500	1.417	509.0	0***
Господарсько-побутова цінність домаган	4.292	2.708	388.5	0.032*
Батьківсько-виховна цінність домаган	3.208	1.667	400.0	0.014*
Соц. активність очік	2.542	1.000	416.0	0.007**
Емоційно-терап. цінність домаган	2.750	0.958	435.5	0.001***
Зовн. привабл. очік	2.625	0.333	452.0	0***
Зовн. привабл. домаган	3.750	1.458	459.0	0***

*Прим.: * - $p < 0,05$, ** - $p < 0,01$, *** - $p < 0,001$*

Аналогічно, чоловіки демонструють вищу орієнтацію на патріархальний устрій сім'ї (11,750 проти 9,083; $p < 0,001$), а жінки більш схильні до егалітарних моделей взаємодії, що узгоджується із їх вищими показниками за шкалою орієнтації на спільну діяльність (9,875 проти 7,917; $p < 0,01$). Це засвідчує більш партнерську модель сімейних відносин у жінок і більш традиційно-рольову у чоловіків.

За шкалою «задоволеність шлюбом» жінки демонструють вищі показники (7,333 проти 5,333; $p < 0,01$), що може вказувати на більшу емоційну включеність у шлюбні стосунки або більш критичне сприйняття сімейної взаємодії з боку чоловіків. Подібна тенденція спостерігається і щодо «кохання», де жінки також мають вищі значення (18,250 проти 15,125; $p < 0,05$), що відображає більш виражену емоційно-афективну складову у сприйнятті шлюбних відносин.

Щодо особистісних характеристик, чоловіки демонструють вищий рівень «незалежності» (5,333 у жінок проти 4,333 у чоловіків; $p < 0,01$) у сенсі різниці рольових очікувань та домагань, тоді як жінки характеризуються вищими показниками контролю (2,875 проти 4,167 у чоловіків; $p < 0,01$), що може відображати різні стратегії регуляції сімейної взаємодії: у чоловіків — більш директивний стиль, у жінок — більш емоційно-координаційний.

Особливо виразними є відмінності в інтимно-сексуальній сфері, де жінки мають значно вищі показники (4,500 проти 1,417; $p < 0,001$), що говорить про більшу значущість емоційно-інтимної складової у структурі їхніх сімейних цінностей. Подібна тенденція простежується і в домаганнях щодо зовнішньої привабливості: як за очікуваннями (2,625 проти 0,333), так і за домаганнями (3,750 проти 1,458; $p < 0,001$), що говорить про більшу чутливість жінок до соціально-естетичних аспектів партнерських стосунків.

У сфері господарсько-побутових і виховних функцій також виявлено статистично значущі відмінності: жінки демонструють вищі показники за господарсько-побутовою (4,292 проти 2,708; $p < 0,05$) та батьківсько-виховною цінностями домагань (3,208 проти 1,667; $p < 0,05$), що відображає традиційно вищу залученість жінок у сімейно-побутову та виховну сферу.

Крім того, жінки мають вищі показники соціальної активності очікувань (2,542 проти 1,000; $p < 0,01$) та емоційно-терапевтичної цінності домагань (2,750 проти 0,958; $p < 0,001$), що засвідчує їхню більшу орієнтацію на емоційну підтримку, взаєморозуміння та соціальну реалізацію в межах сімейних відносин.

За шкалою «очікування і вимоги до зовнішньої привабливості» виявлено, що жінки демонструють вищі показники як за рівнем очікувань (2,625 проти 0,333; $p < 0,001$), так і за рівнем вимог (3,750 проти 1,458; $p < 0,001$) до зовнішньої привабливості партнера порівняно з чоловіками. Тобто, для жінок зовнішній вигляд партнера має більш значуще значення у контексті міжособистісних і шлюбних відносин, ніж для чоловіків.

Отже, можемо констатувати, що жінки в досліджуваній вибірці більш орієнтовані на емоційно-партнерські, комунікативні та соціально-активні аспекти шлюбних відносин, тоді як чоловіки демонструють більшу схильність до традиційних,

рольово-структурованих і патріархальних моделей сім'ї. Виявлені відмінності є статистично значущими та відображають різні системи сімейних цінностей, очікувань і стратегій взаємодії в подружніх відносинах.

Таким чином, отримані результати відображають складну взаємодію культурно-гендерних особливостей, пов'язаних із традиційними рольовими уявленнями та сучасними очікуваннями у шлюбі. Жінки демонструють більшу орієнтацію на спільну діяльність, кохання та задоволеність шлюбними стосунками, що свідчить про їхню емоційну залученість і прагнення до партнерських, більш рівноправних взаємин. Водночас чоловіки, попри трансформацію соціальних ролей у сучасному суспільстві, певною мірою зберігають орієнтацію на патріархальні моделі сім'ї та вищий рівень схильності до контролю у стосунках. Нами розроблено рекомендації подружнім парам з метою гармонізації шлюбних відносин (див. додаток А.). Гармонізація шлюбних відносин ґрунтується на взаємній повазі, довірі, емоційній підтримці, готовності до співпраці та спільному подоланні труднощів. Дотримання наведених рекомендацій сприятиме підвищенню задоволеності шлюбом, зміцненню емоційного зв'язку між партнерами та створенню сприятливого психологічного клімату в сім'ї.

Висновки до розділу 2

У процесі проведеного нами дослідження було проаналізовано взаємозв'язок між батьківськими установками та особливостями вибору шлюбного партнера.

Емпіричне дослідження дало змогу виявити суб'єктивне розуміння та ставлення респондентів до шлюбу, батьківських установок, а також рівень задоволеності шлюбними відносинами. Встановлено, що незадоволеність шлюбом однаково притаманна як чоловікам, так і жінкам. Середній рівень ЗШ частіше спостерігається у чоловіків, ніж у жінок, тоді як високий рівень ЗШ більш характерний для жінок, порівняно із чоловіками. Для більшості досліджуваних характерним є позитивне сприйняття власних подружніх стосунків.

Результати дослідження засвідчили про наявність певних відмінностей у ціннісних орієнтаціях й сімейних установках між жінками та чоловіками. Жінки характеризуються більш бережливим ставленням до фінансових ресурсів, меншою

значущістю сексуальної сфери у сімейному житті, а також вищою орієнтацією на спільну діяльність у подружніх стосунках. Натомість чоловіки демонструють більш виражену орієнтацію на значущість дітей у сімейних відносинах, традиційне розуміння романтичної любові, а також більш гнучкі погляди щодо сімейних ролей, що може свідчити про схильність до егалітарної моделі партнерства. Гендерні відмінності у сприйнятті сімейного оточення є вибілковими та стосуються насамперед двох ключових параметрів, незалежності та контролю. Жінки більш орієнтовані на автономність і самостійність у сімейних стосунках, тоді як чоловіки демонструють більшу схильність до структурного контролю та управління сімейною взаємодією. Інші аспекти сімейного функціонування сприймаються представниками обох груп подібним чином, що свідчить про відносну узгодженість їхніх сімейних уявлень.

Аналіз ієрархії сімейних цінностей у жінок показав, що вони надають сімейним аспектам більшого значення порівняно із чоловіками. Жінки орієнтуються на різні сторони сімейного життя, зокрема побутову організацію, виховання дітей та емоційну підтримку, що відображає їхнє прагнення до формування гармонійних сімейних взаємин. У цілому, жінки висувають вищі вимоги як до себе, так і до партнера у сфері сімейного життя. Вони прагнуть досягти рівноваги між власними очікуваннями та вимогами до партнера, що проявляється у їхньому ставленні до розподілу сімейних обов'язків, емоційної взаємодії та зовнішньої привабливості.

Дослідження узгодженості сімейних ролей у групі чоловіків показало наявність певних розбіжностей і недостатньої узгодженості за більшістю рольових позицій. Чоловіки схильні вважати, що жінки висувають вищі вимоги та очікування щодо виконання сімейних ролей, ніж вони самі готові реалізовувати. Зокрема, жінки демонструють значно вищі очікування стосовно участі чоловіків у веденні домашнього господарства, а також чоловіки й жінки по-різному сприймають роль чоловіка в суспільній активності та наданні емоційної підтримки. Подібні відмінності можуть бути пов'язані із сучасними трансформаціями у розумінні гендерних ролей, коли жінки орієнтуються на більш рівноправний розподіл сімейних обов'язків, тоді як чоловіки не завжди повною мірою усвідомлюють ці зміни. Найбільш гармонізованою сферою сімейних цінностей виявилась особистісна ідентифікація з партнером, тоді як

найбільші розбіжності стосуються зовнішньої привабливості та частково господарсько-побутової і виховної сфер.

Результати порівняльного аналізу засвідчили, що найбільш виражені гендерні відмінності спостерігаються у сферах інтимно-сексуальних відносин, емоційної підтримки та зовнішньої привабливості, тоді як у сфері рольової ідентифікації та побутових очікувань виявлено відносну узгодженість.

У результаті кореляційного аналізу встановлено, що у групі чоловіків сімейно-рольова структура характеризується вираженою амбівалентністю: підвищення індивідуально-орієнтованих цінностей (незалежність, досягнення, інтелектуально-культурна спрямованість) часто супроводжується зниженням сімейної згуртованості та зростанням конфліктності. Водночас емоційна експресивність та рольова включеність можуть як посилювати взаємодію у шлюбі, так і підвищувати рівень внутрішньо-сімейної напруги. Це свідчить про складну, багатофакторну організацію сімейних установок у чоловіків, де поєднуються тенденції до автономії, рольової диференціації та емоційної суперечливості у шлюбних відносинах.

У групі жінок сімейна система характеризується поєднанням двох провідних тенденцій. З одного боку, емоційна експресивність і згуртованість виступають важливими чинниками гармонізації шлюбних відносин. З іншого боку, надмірна рольова регламентація (особливо у сфері побуту та контролю) може як підвищувати структурованість сімейного життя, так і знижувати ЗШ. Це говорить про складний баланс між емоційними потребами, рольовими очікуваннями та прагненням до автономії у структурі сімейних установок жінок. Отримані результати підкреслюють значущість соціальних ролей, індивідуальних уявлень й установок жінок у процесі формування та розвитку сімейних взаємин, а також їх вплив на емоційну відкритість, рівень згуртованості партнерів і загальне задоволення шлюбом.

Таким чином, отримані результати відображають складну взаємодію культурно-гендерних особливостей, пов'язаних із традиційними рольовими уявленнями та сучасними очікуваннями у шлюбі. Жінки демонструють більшу орієнтацію на спільну діяльність, кохання та задоволеність шлюбними стосунками, що свідчить про їхню емоційну залученість і прагнення до партнерських, більш рівноправних взаємин. Водночас чоловіки, попри трансформацію соціальних ролей у сучасному суспільстві,

певною мірою зберігають орієнтацію на патріархальні моделі сім'ї та вищий рівень схильності до контролю у стосунках.

Нами розроблено рекомендації подружнім парам з метою гармонізації шлюбних відносин. Гармонізація шлюбних відносин ґрунтується на взаємній повазі, довірі, емоційній підтримці, готовності до співпраці та спільному подоланні труднощів. Дотримання наведених рекомендацій сприятиме підвищенню задоволеності шлюбом, зміцненню емоційного зв'язку між партнерами та створенню сприятливого психологічного клімату в сім'ї.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукової літератури дозволив з'ясувати, що поняття «батьківська установка» є багатовимірним психологічним феноменом. Батьківські установки -- це відносно стійкі переконання, очікування та емоційні реакції батьків щодо власних дітей, що визначають особливості виховання, характер комунікації та поведінку у взаємодії з дитиною. Вони можуть бути як усвідомленими, так і неусвідомленими та проявлятися через різні аспекти батьківської поведінки, зокрема емоційну підтримку або її відсутність, рівень контролю, систему очікувань щодо дитини та стиль комунікації. Батьківські установки визначають характер емоційної взаємодії у сім'ї, стиль виховання, особливості психічного розвитку дитини й формування її особистості. Гармонійні, приймаючі та підтримувальні батьківські установки є важливою умовою психологічного благополуччя дитини та розвитку її здатності до побудови здорових міжособистісних і подружніх взаємин у майбутньому.

Соціально-психологічні чинники вибору шлюбного партнера є багатовимірною системою взаємопов'язаних особистісних й соціальних детермінант. На процес шлюбного вибору впливають особливості батьківської сім'ї, тип прив'язаності, ціннісні орієнтації, мотивація, соціальні установки, гендерні стереотипи, емоційна атракція, рівень психологічної зрілості та культурно-соціальне середовище. Найбільш сприятливими для створення стабільного та гармонійного шлюбу є вибір партнера на основі емоційної близькості, психологічної сумісності, спільності цінностей і взаємної готовності до партнерської взаємодії. Сімейні традиції й цінності виступають важливими соціально-психологічними чинниками вибору шлюбного партнера та формують систему уявлень особистості про сім'ю, подружні ролі, емоційну близькість і критерії оцінки потенційного партнера. Вплив батьківської сім'ї реалізується через механізми соціалізації, наслідування, емоційної прив'язаності та міжпоколіннєвої передачі сімейних сценаріїв. Гармонійні сімейні цінності сприяють формуванню психологічної готовності до шлюбу, здатності до партнерської взаємодії та вибору партнера на основі взаємної поваги, довіри й емоційної сумісності.

Емпіричне дослідження дало змогу виявити суб'єктивне розуміння та ставлення респондентів до шлюбу, батьківських установок, а також рівень задоволеності

шлюбними відносинами. Встановлено, що незадоволеність шлюбом однаково притаманна як чоловікам, так і жінкам. Середній рівень ЗШ частіше спостерігається у чоловіків, ніж у жінок, тоді як високий рівень ЗШ більш характерний для жінок, порівняно із чоловіками. Для більшості досліджуваних характерним є позитивне сприйняття власних подружніх стосунків.

Результати дослідження засвідчили про наявність певних відмінностей у ціннісних орієнтаціях й сімейних установках між жінками та чоловіками. Жінки характеризуються більш бережливим ставленням до фінансових ресурсів, меншою значущістю сексуальної сфери у сімейному житті, а також вищою орієнтацією на спільну діяльність у подружніх стосунках. Натомість чоловіки демонструють більш виражену орієнтацію на значущість дітей у сімейних відносинах, традиційне розуміння романтичної любові, а також більш гнучкі погляди щодо сімейних ролей, що може свідчити про схильність до егалітарної моделі партнерства. Гендерні відмінності у сприйнятті сімейного оточення є вибілковими та стосуються насамперед двох ключових параметрів, незалежності та контролю. Жінки більш орієнтовані на автономність і самостійність у сімейних стосунках, тоді як чоловіки демонструють більшу схильність до структурного контролю та управління сімейною взаємодією. Інші аспекти сімейного функціонування сприймаються представниками обох груп подібним чином, що свідчить про відносну узгодженість їхніх сімейних уявлень.

Аналіз ієрархії сімейних цінностей у жінок показав, що вони надають сімейним аспектам більшого значення порівняно із чоловіками. Жінки орієнтуються на різні сторони сімейного життя, зокрема побутову організацію, виховання дітей та емоційну підтримку, що відображає їхнє прагнення до формування гармонійних сімейних взаємин. У цілому, жінки висувають вищі вимоги як до себе, так і до партнера у сфері сімейного життя. Вони прагнуть досягти рівноваги між власними очікуваннями та вимогами до партнера, що проявляється у їхньому ставленні до розподілу сімейних обов'язків, емоційної взаємодії та зовнішньої привабливості.

Дослідження узгодженості сімейних ролей у групі чоловіків показало наявність певних розбіжностей і недостатньої узгодженості за більшістю рольових позицій. Чоловіки схильні вважати, що жінки висувають вищі вимоги та очікування щодо виконання сімейних ролей, ніж вони самі готові реалізовувати. Зокрема, жінки

демонструють значно вищі очікування стосовно участі чоловіків у веденні домашнього господарства, а також чоловіки й жінки по-різному сприймають роль чоловіка в суспільній активності та наданні емоційної підтримки. Подібні відмінності можуть бути пов'язані із сучасними трансформаціями у розумінні гендерних ролей, коли жінки орієнтуються на більш рівноправний розподіл сімейних обов'язків, тоді як чоловіки не завжди повною мірою усвідомлюють ці зміни. Найбільш гармонізованою сферою сімейних цінностей виявилась особистісна ідентифікація з партнером, тоді як найбільші розбіжності стосуються зовнішньої привабливості та частково господарсько-побутової і виховної сфер.

Результати порівняльного аналізу засвідчили, що найбільш виражені гендерні відмінності спостерігаються у сферах інтимно-сексуальних відносин, емоційної підтримки та зовнішньої привабливості, тоді як у сфері рольової ідентифікації та побутових очікувань виявлено відносну узгодженість.

У результаті кореляційного аналізу встановлено, що у групі чоловіків сімейно-рольова структура характеризується вираженою амбівалентністю: підвищення індивідуально-орієнтованих цінностей (незалежність, досягнення, інтелектуально-культурна спрямованість) часто супроводжується зниженням сімейної згуртованості та зростанням конфліктності. Водночас емоційна експресивність та рольова включеність можуть як посилювати взаємодію у шлюбі, так і підвищувати рівень внутрішньо-сімейної напруги. Це свідчить про складну, багатофакторну організацію сімейних установок у чоловіків, де поєднуються тенденції до автономії, рольової диференціації та емоційної суперечливості у шлюбних відносинах.

У групі жінок сімейна система характеризується поєднанням двох провідних тенденцій. З одного боку, емоційна експресивність і згуртованість виступають важливими чинниками гармонізації шлюбних відносин. З іншого боку, надмірна рольова регламентація (особливо у сфері побуту та контролю) може як підвищувати структурованість сімейного життя, так і знижувати ЗШ. Це говорить про складний баланс між емоційними потребами, рольовими очікуваннями та прагненням до автономії у структурі сімейних установок жінок. Отримані результати підкреслюють значущість соціальних ролей, індивідуальних уявлень й установок жінок у процесі

формування та розвитку сімейних взаємин, а також їх вплив на емоційну відкритість, рівень згуртованості партнерів і загальне задоволення шлюбом.

Таким чином, отримані результати відображають складну взаємодію культурно-гендерних особливостей, пов'язаних із традиційними рольовими уявленнями та сучасними очікуваннями у шлюбі. Жінки демонструють більшу орієнтацію на спільну діяльність, кохання та задоволеність шлюбними стосунками, що свідчить про їхню емоційну залученість і прагнення до партнерських, більш рівноправних взаємин. Водночас чоловіки, попри трансформацію соціальних ролей у сучасному суспільстві, певною мірою зберігають орієнтацію на патріархальні моделі сім'ї та вищий рівень схильності до контролю у стосунках.

Нами розроблено рекомендації подружнім парам з метою гармонізації шлюбних відносин. Гармонізація шлюбних відносин ґрунтується на взаємній повазі, довірі, емоційній підтримці, готовності до співпраці та спільному подоланні труднощів. Дотримання наведених рекомендацій сприятиме підвищенню задоволеності шлюбом, зміцненню емоційного зв'язку між партнерами та створенню сприятливого психологічного клімату в сім'ї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейко А. В. Батьківство як психологічний феномен. Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. Київ : Міленіум, 2006. Вип. 29. С. 57–63.
2. Бартків О. С. Усвідомлене батьківство: теоретичні аспекти. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки. 2010. № 23. С. 192–196.
3. Бевз Г. Подружня взаємодія як механізм перегляду позицій замісного батьківства. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. 2011. Т. XIII, ч. 7. С. 15–22.
4. Бега М. І. Вплив гендерних стереотипів на чоловічі та жіночі ролі в сучасній сім'ї. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2008. Вип. 89. С. 6–9.
5. Беляєва А. В., Нагула О. Л. Особливості батьківських установок у молодих жінок. Наукові здобутки студентів Інституту людини. 2017. № 1(7).
6. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2012. 256 с.
7. Борщ К. К. Трансформація статусно-рольових характеристик сучасної сім'ї в Україні. Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили. 2012. Т. 201, № 189. С. 81–84.
8. Буленко Т. В. Соціально-психологічні основи функціонування сучасної молоді сім'ї. Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки. 2010. № 9.
9. Бурлуцька Т. Л. Гендерний аспект формування усвідомленого батьківства як соціально-педагогічна проблема. URL: eprints.kname.edu.ua
10. Васютинський В. О. Психологічні ознаки успадкування стилю життя в групах із різним матеріальним статусом. Актуальні проблеми практичної психології : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. Херсон, 2012. С. 81–83.
11. Ващенко І. В., Кондрацька Л. В. Особливості сімейних взаємин у сучасних подружніх парах. Наука і освіта. 2005. № 3–4. С. 13–17.

- 12.Ганкевич О. В. Вплив дозвілля на задоволеність подружнім життям. Наука і освіта. 2014. № 14. С. 89–93.
- 13.Гупаловська В. А. Професійна самореалізація як чинник психологічного здоров'я жінки. Психологічні проблеми суспільства епохи трансформації : матеріали укр.-польськ. конф. Львів, 2003. 23 с.
- 14.Денисовець Т., Денисовець І., Пивовар Н., Квак О. Дослідження ціннісних установок молоді на шлюб і сімейне життя. Педагогічні науки. 2022. № 79. С. 22–27.
- 15.Дьоміна Г. А. Психолого-педагогічний розвиток особистості майбутнього сім'янина : метод. рек. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 70 с.
- 16.Журавель А. До проблеми подружнього життя: вітчизняний та зарубіжний аспекти вивчення. Наука і освіта. 2013. № 1–2. С. 26–30.
- 17.Журавльова Л. П. Чинники психологічної готовності до сімейного життя в юнацькому віці. Вісник Київського інституту бізнесу і технологій. 2020. № 1(43). С. 20–25.
- 18.Ігнатенко О. В. Проблема ціннісних змістів репродуктивної установки у студентської молоді. Актуальні проблеми психології. 2010. Вип. 10. С. 281–289.
- 19.Кальба Я. Є. Душевне і духовне в сімейному житті. Проблеми загальної та педагогічної психології. 2009. Т. XI, ч. 5. С. 135–145.
- 20.Каткова Т. А., Ілляшенко О. М. Психологічні особливості гендернорольової поведінки чоловіків та жінок з різними типами ставлення до сім'ї. Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. 2016. Вип. 4(42). С. 74–81.
- 21.Кікінежді О. М. Ідентифікація як соціально-психологічний механізм диференціації статевої свідомості. Психологія самосвідомості: історія, сучасний стан та перспективи дослідження. Київ, 1999. С. 47–48.
- 22.Коваленко О. Г. Чинники атракції у міжособистому спілкуванні. Практична психологія та соціальна робота. 2008. № 9. С. 13–17.
- 23.Козловська Е. В. Роль образу сім'ї в гармонізації стосунків молодим подружжям. Проблеми загальної та педагогічної психології. 2010. Т. 12, вип. 3. С. 214–221.

24. Козловська Е. В. Психологічна готовність молодого подружжя до гармонізації стосунків : дис. ... канд. психол. наук. Київ, 2010.
25. Костюк С. Й., Митрюк В. Ю. Специфіка підготовки молоді до шлюбу та сімейного життя. Вісник Національного університету оборони України. 2018. Вип. 1(49). С. 50–59.
26. Кузнецова О. В. Формування сімейних цінностей у студентів вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2015. 20 с.
27. Крайлюк А. І. Вибір шлюбного партнера: теоретичні аспекти. Теоретичні і прикладні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2015. № 3(38). С. 207–215.
28. Крайлюк А. І. Вплив батьківських настанов на вибір шлюбного партнера : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Київ, 2017. 189 с.
29. Ладивір С. О. Радість розвитку. Взаємодія дорослого і дитини. Київ : Редакція газет з дошкільної і початкової освіти, 2013. 120 с.
30. Літвінова О. В. Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії в багатопоколінній родині. Теоретичні та прикладні проблеми психології. 2014. № 1(33). С. 218–226.
31. Мазурик І. О. Гендерні особливості рольових очікувань молоді стосовно майбутнього партнера у шлюбі. Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної освіти. 2013. Вип. 1(11).
32. Мацюк В. В. Критерії рівня сформованості образу у молоді майбутнього шлюбного партнера. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. 2007. Т. IX, ч. 3. С. 242–250.
33. Михайленко О. В. Цінність сім'ї в українському суспільстві як основний соціальний пріоритет держави. Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія: Державне управління. 2014. № 15(291). С. 181.
34. Насонова О. Б. Становлення дитячої особистості у сімейних взаєминах. Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дитини. Київ, 1996. С. 69–78.
35. Пенькова О. І. Сім'я як чинник розвитку духовних цінностей старшокласників. Проблеми загальної та педагогічної психології. 2009. Т. XI, ч. 5. С. 284–292.

36. Подкопаєва Ю. В. Вплив сім'ї та сімейних цінностей на формування духовності особистості дитини. Проблеми сучасної психології. 2010. Вип. 9. С. 323–334.
37. Постовий В., Кравченко Т., Ноур А., Міщенко М. Гармонія і дисгармонія стосунків батьків та дітей в сучасній родині. Рідна школа. 2001. № 7. С. 33–36.
38. Потапчук Є. М., Карпова Д. Є. Психологічна діагностика сімейних ролей як моделей поведінки подружжя : довідник сімейного психолога. Хмельницький : PolyLux design & print, 2021. 52 с.
39. Прасол М. І. Психологічні особливості батьківського ставлення в сім'ях працівників ОВС (гендерний аспект). Вісник Національного університету оборони України. 2013. Вип. 1(32). С. 256–268.
40. Протас О. Л. Трансформація інституту сім'ї як чинник умов сімейного виховання. Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки». 2020. Вип. 11(40). С. 136–153.
41. Психологічний аналіз системи дитячо-батьківських стосунків у парадигмі глибинної психології : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Одеса, 2005. 20 с.
42. Психологія сім'ї : навч. посіб. / В. М. Поліщук, Н. М. Ульяна, С. А. Поліщук та ін. ; за ред. В. М. Поліщука. 2-ге вид. Суми : Університетська книга, 2009. 282 с.
43. Радчук В. М. Механізми вибору шлюбного партнера. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2014. № 2(23). С. 232–239.
44. Рішко Л. І. Вплив рольових очікувань на характер сімейного спілкування подружжя. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». 2019. Вип. 23. С. 147–149.
45. Сазонова О. В. Сімейні цінності та рольові установки подружніх пар. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2017. С. 272–295.
46. Самотаєва Е. О. Уявлення молоді про сімейне життя в ракурсі проблеми підготовки до шлюбу. Гуманітарний вісник. 2012. № 25. С. 449–453.
47. Сидоренко А. В. Структурні компоненти психологічної готовності молоді до сімейних стосунків. Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2013. № 1(30). С. 343–349.

- 48.Ткаліч М. Г. Жіночі гендерні ролі. Рольові моделі та норми. Соціальна психологія. 2011. № 6. 167 с.
- 49.Ткаченко В. Є. Благополуччя подружніх відносин і його психологічні детермінанти: теоретичний аналіз. Наука і освіта. 2010. № 3. С. 113–116.
- 50.Тіунова О. В. Психологічні умови розвитку особистісної зрілості батьків. Проблеми загальної та педагогічної психології. 2011. Т. XIII, ч. 4. С. 34–40.
- 51.Федоренко Р. П. Психологія сім'ї : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 364 с.
- 52.Федоренко Р. П. Психологія молоді сім'ї та сімейна криза : монографія. Луцьк : Вежа, 2007. 168 с.
- 53.Федоренко Р. П., Шкарлатюк К. І. Психологічний практикум з консультування: зміст, прийоми, технології : навч. посіб. Луцьк : СНУ ім. Лесі Українки, 2012. 200 с.
- 54.Формування сімейних цінностей в учнів загальноосвітніх навчальних закладів : посібник / Л. В. Гончар, І. М. Мачуська, К. М. Павлицька, А. В. Хижняк ; за ред. Л. В. Гончар. Харків : Друкарня Мадрид, 2016. 176 с.
- 55.Чхайдзе А. О. Взаємозв'язок особистісної зрілості з мотивацією створення шлюбу. Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2013. № 3(32). С. 298–302.
- 56.Ярощук А. Сімейна соціалізація та матримоніальні функції сім'ї як соціального інституту. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2019. Вип. 4. С. 62–68.
- 57.Adela Garzón. Cultural change and familism. *Psicothema*. 2000. Vol. 12. Suppl. P. 45–54.
- 58.Allendorf K., Thornton A., Mitchell C., Young-DeMarco L. The Influence of Developmental Idealism on Marital Attitudes, Expectations, and Timing. *Journal of Family Issues*. 2019. Vol. 40(17). P. 2359–2388. DOI: 10.1177/0192513X19856642.
- 59.Delboeuf J., Brasler I. The parental styles questionnaire. *European Journal of Psychological Assessment*. 1992. Vol. 8(1). P. 17–24.
- 60.Girard A. *Le Choix du conjoint: une enquête psycho-sociologique en France*. Paris : Armand Colin, 2012.

- 61.Hao L. The power of family: The impact of family culture on marriage stability in China. *Chinese Journal of Sociology*. 2022. Vol. 8(1). P. 79–103. DOI: 10.1177/2057150X211067297.
- 62.Mavrikidis E., Botsoglou K., Koustelios A. Parenting styles and children's adaptive functioning: A longitudinal study. *Journal of Child and Family Studies*. 2017. Vol. 26(4). P. 1023–1034.

ДОДАТКИ

Додаток А.

Рекомендації подружнім парам з метою гармонізації шлюбних відносин

Гармонійні шлюбні відносини формуються завдяки взаємній повазі, емоційній підтримці, готовності до співпраці та вмінню враховувати потреби партнера. Для підтримання психологічного благополуччя сім'ї важливо не лише вирішувати конфлікти, але й створювати умови для емоційної близькості, довіри та взаєморозуміння. У зв'язку з цим доцільно дотримуватись наступних рекомендацій.

Насамперед подружжю варто розвивати навички відкритого та конструктивного спілкування. Партнерам важливо вміти висловлювати власні почуття, потреби та переживання без звинувачень і критики. Доцільно використовувати «Я-повідомлення», які дозволяють говорити про власний емоційний стан без агресії та образ. Наприклад, замість фрази «Ти ніколи мене не слухаєш» краще сказати «Мені сумно, коли я не відчуваю уваги до своїх переживань». Таке спілкування сприяє зниженню конфліктності та підвищує рівень взаєморозуміння.

Важливим чинником гармонізації шлюбних стосунків є розвиток емоційної близькості між партнерами. Подружжю рекомендується приділяти увагу спільному дозвіллу, підтримувати сімейні традиції, проводити час разом без сторонніх подразників. Навіть короткі щоденні розмови про переживання, плани та емоції допомагають підтримувати відчуття єдності та психологічної підтримки.

Особливу увагу слід приділяти формуванню взаємної поваги та прийняття індивідуальних особливостей партнера. Кожна людина має власні цінності, стиль поведінки, уявлення про сімейні ролі та способи прояву любові. Прагнення змінити партнера часто провокує напруження у стосунках, тому важливо навчитися приймати відмінності та шукати компромісні рішення.

Для попередження конфліктів подружжю доцільно розвивати навички конструктивного вирішення суперечностей. Під час конфліктних ситуацій необхідно уникати приниження, образ, узагальнень та згадування минулих помилок. Ефективним є спільний пошук рішень, орієнтований не на перемогу одного з партнерів, а на задоволення потреб обох сторін. Важливо пам'ятати, що конфлікт у сім'ї може

виконувати не лише деструктивну, але й конструктивну функцію, якщо він сприяє кращому розумінню один одного.

Суттєве значення для гармонійності подружніх стосунків має узгодженість сімейних ролей та очікувань. Подружжю варто відкрито обговорювати питання розподілу обов'язків, фінансової відповідальності, виховання дітей, професійної самореалізації та організації побуту. Невідповідність між очікуваннями партнерів часто стає джерелом прихованого невдоволення та емоційної дистанції.

Важливо також підтримувати емоційну та фізичну близькість у подружжі. Прояви турботи, підтримки, ніжності та уваги позитивно впливають на рівень задоволеності шлюбом. Подружнім парам рекомендується відкрито обговорювати свої потреби в інтимно-сексуальній сфері, оскільки замовчування проблем у цій сфері може призводити до накопичення образ та віддалення партнерів.

Окремої уваги потребує розвиток особистісної автономії кожного з партнерів. Гармонійні стосунки передбачають не лише спільність, але й можливість для особистісного розвитку, самореалізації та збереження індивідуальних інтересів. Надмірний контроль або емоційна залежність можуть негативно впливати на психологічний клімат у сім'ї.

Подружнім парам також доцільно розвивати навички емоційної саморегуляції. Уміння контролювати власні емоції, справлятися зі стресом та знижувати рівень емоційної напруги сприяє стабільності сімейних взаємин. У складних життєвих ситуаціях важливо не переносити негативні емоції на партнера, а шукати підтримку та спільні способи подолання труднощів.

У випадку тривалих конфліктів, емоційного відчуження чи труднощів у взаєморозумінні доцільним є звернення до сімейного психолога. Психологічне консультування допомагає подружжю усвідомити причини непорозумінь, покращити комунікацію та сформувати більш ефективні моделі взаємодії.

Таким чином, гармонізація шлюбних відносин ґрунтується на взаємній повазі, довірі, емоційній підтримці, готовності до співпраці та спільному подоланні труднощів. Дотримання наведених рекомендацій сприятиме підвищенню задоволеності шлюбом, зміцненню емоційного зв'язку між партнерами та створенню сприятливого психологічного клімату в сім'ї.

